

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการประถมศึกษา ในหนังสือพิมพ์รายวัน พุทธศักราช 2535 ถึง 2537 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ได้แก่ ความหมายของการศึกษาความนับที่เป็น กระบวนการทางสังคมองค์ประกอบของกระบวนการทางการศึกษา ความหมายของการประถมศึกษา องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา สภาพทั่วไปของการประถมศึกษาไทยในปัจจุบัน สาระสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของ ไทยระหว่างปี พ.ศ. 2535-2537 ความหมายของหนังสือพิมพ์รายวัน ประเภทของ หนังสือพิมพ์รายวัน สภาพทั่วไปของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของ หนังสือพิมพ์รายวัน บทบาทและประโยชน์ของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อการศึกษา ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

ความหมายของการศึกษาคความนับที่เป็นกระบวนการทางสังคม

กระบวนการทางสังคม คือ กระบวนการที่สังคมมีกรอบรวมสมาชิกใหม่ของ สังคมให้รู้ระเบียบ แบบแผน ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้สมาชิก ที่เกิดใหม่สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมนั้น ๆ การศึกษาเป็น การพัฒนามนุษย์ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมด้วย ใน อดีตได้มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาคความนับที่เป็นกระบวนการทางสังคมไว้หลายท่าน

แมคเคลแลนด์ (McClellan, 1976) กล่าวว่า การศึกษา หมายถึง วิธีการเฉพาะพิเศษอย่างหนึ่งที่ทำให้คนกลายเป็นคนในสังคม

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการทุกชนิดที่ช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงจิตใจ อุนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพของมนุษย์ให้ดีขึ้น และการศึกษานี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในขณะที่ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2518) กล่าวว่า การศึกษา คือ กระบวนการถ่ายทอดและสร้างสรรค์ทักษะ ความรู้ ทักษะ และความคิดที่จะช่วยให้มวลชนมีชีวิตที่ดี จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงอยู่ที่การทำให้มวลชนมีชีวิตที่ดี

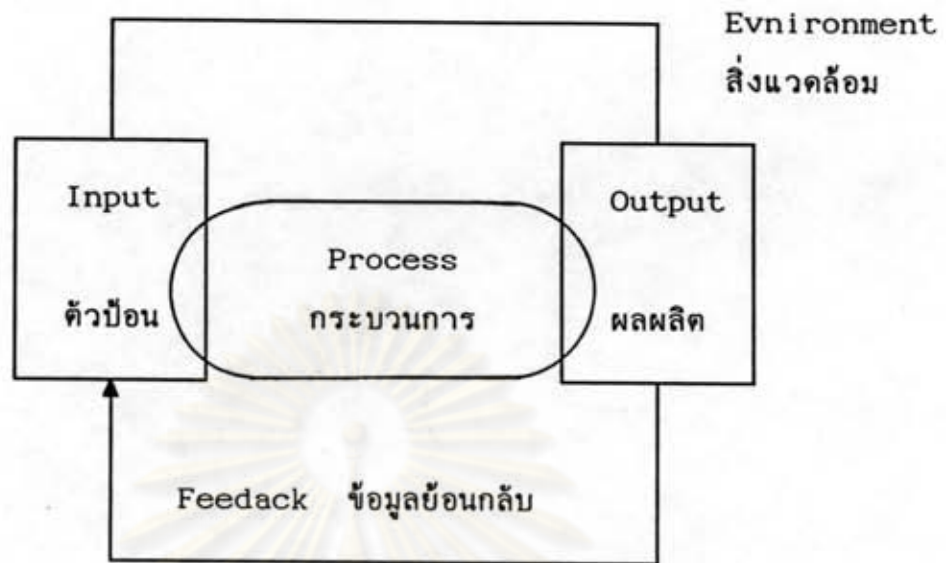
ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาคตามนัยที่เป็นกระบวนการทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่จะช่วยให้คนเกิดการเรียนรู้ หรือกระบวนการที่จะหล่อหลอมกล่อมเกลาคคนให้เป็นคนมีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ

องค์ประกอบของกระบวนการทางการศึกษา

การศึกษาในฐานะ เป็นกระบวนการทางสังคมนี้ มีลักษณะ เป็นระบบ การศึกษา เสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการผลิตสินค้า ซึ่งเริ่มตั้งแต่ส่งวัตถุดิบป้อนเข้าสู่ โรงงาน แล้วผ่าน กรรมวิธีต่าง ๆ ในโรงงานจนออกมาเป็นสินค้าสำเร็จรูป ตาม จุดมุ่งหมายที่โรงงานต้องการซึ่งการศึกษาก็มีลักษณะคล้ายกัน ผิดแต่ว่าวัตถุดิบของ เราเป็นมนุษย์ เมื่อผลิตแล้วก็ยังคงเป็นมนุษย์อยู่ แต่เป็นมนุษย์ที่ได้รับการปรับปรุง แต่งแล้วตามกรรมวิธีที่มีอยู่และมีคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายของการศึกษาที่วางไว้ โดยระบบดังกล่าวได้อาศัยแนวความคิดจากทฤษฎีระบบ (Systems Theory) มาเป็นแนวทางในการศึกษา

ฮาทเลย์ (Hartley, 1973) ได้นำเอาทฤษฎีระบบมาใช้ในด้านการบริหาร ดังแผนภูมิต่อไปนี้

The Educational System : An Input - Output Model

โดยระบบดังกล่าว อาจอธิบายตามแนวคิดเกี่ยวกับระบบได้ว่า สมมติว่า ระบบที่กล่าวถึงเป็นระบบบริหาร ระบบนี้ประกอบด้วยส่วนย่อยของตัวมันเอง ได้แก่ ปัจจัยหรือตัวป้อน (input) ซึ่งเป็นส่วนที่ใส่เข้าไปเพื่อให้เกิดการดำเนินการคือ ผ่านไปสู่กระบวนการ (process) ตัวป้อนนี้อาจเป็นได้ทั้งตัวป้อนที่รูปธรรม เช่น คน เงิน วัสดุ หรือนามธรรม เช่น ข้อมูลที่เป็นนโยบาย วัตถุประสงค์ ขวัญของคนทำงาน ความต้องการของชุมชน ความคาดหวังของบุคลากร เป็นต้น กระบวนการ อาจเป็นกระบวนการโดยตรง คือ กระบวนการบริหาร หรือกระบวนการที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการจัดระบบข้อมูล กระบวนการจัดตั้ง จัดสรรงบประมาณ กระบวนการเรียนการสอน เป็นต้น หลังจากที่ตัวป้อนกระบวนการแล้ว ก็จะออกมาเป็นผลผลิต (output) ซึ่งผลผลิตอาจเป็นได้ทั้งผลผลิตด้านปริมาณวัดได้ เช่น จำนวนคน เข้าเรียน อัตราการขาดเรียน อัตราการซ้ำชั้น หรือผลผลิตด้านนามธรรมหรือคุณภาพ เช่น นักเรียนที่มีจริยธรรม ความพึงพอใจของครู คุณธรรมของครู ความพึงพอใจของผู้เรียน ตัวแปรเหล่านี้บางตัวเป็นได้ทั้งตัวป้อนและผลผลิต เช่น ขวัญของครูเป็นทั้งตัว ป้อนก่อนดำเนินการและอาจเป็นผลผลิตของกระบวนการบริหาร ก็ได้

จากผลผลิตที่เกิดขึ้น จะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่า ผลผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ แล้วมีลักษณะหรือคุณสมบัติตามที่วางวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่ ถ้ามีความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์กับเกณฑ์ ส่วนที่แตกต่างเป็นสิ่งที่จะใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาหาทาง แก้ไข โดยจะต้องพิจารณาทั้งระบบว่าความแตกต่างที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากข้อบกพร่องในเรื่องตัวป้อน กระบวนการหรือเป็นผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามก็ถ้าผลผลิตต่างจาก เกณฑ์ไม่มากนัก คืออยู่ในช่วงที่สามารถจะทนได้ (band of tolerance) ก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไข (Hartley, 1973)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาในฐานะกระบวนการทางสังคมนี้ มีลักษณะเป็นระบบการศึกษาที่อาศัยหลักการ หรือแนวคิดของทฤษฎีระบบเข้ามาเป็นหลักในการดำเนินการของกระบวนการทางการศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามความมุ่งหมายของแต่ละกระบวนการ แต่องค์ประกอบหลักของกระบวนการทางการศึกษาดังกล่าวนั้น จะมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนักเพราะส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ Input, Process และ Output

ความหมายของการประถมศึกษา

การประถมศึกษามีความสำคัญมากสำหรับทุกคน เพราะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของแต่ละคน ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ อุปนิสัย และทัศนคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของการประถมศึกษาไว้มากมายหลายท่าน

สุทิน เนียมพลับ (2522) กล่าวว่า การประถมศึกษา คือ การศึกษาเบื้องต้นที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียกให้เหมาะหรือสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน

อบรม สนิทบาล และชาญชัย ศรีไสยเพชร (2523) กล่าวว่า การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นมูลฐาน เป็นการศึกษาภาคบังคับที่ทุกคนจะต้องเรียนเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยการอบรมสั่งสอน มุ่งให้เด็กอ่าน

ออกเขียนได้เป็นสำคัญ ปลุกฝังคุณธรรมและปรับปรุงตัวเองให้มีการดำเนินชีวิตในสังคมท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข โดยวิธีคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสม

บันลือ พุทฺษะวัน (2525) ได้ให้ความหมายของการประถมศึกษาไว้ในทำนองเดียวกันว่า การประถมศึกษา คือ การฝึกฝนเบื้องต้นที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนให้เหมาะหรือสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการอบรมขั้นพื้นฐานเพื่อใช้ประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันทั่ว ๆ ไป ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Primary Education คือการศึกษาขั้นต้น อเมริกันใช้คำว่า Elementary Education คือการศึกษาเบื้องต้น เช่นเดียวกับ วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ (2522) ที่ได้ให้ความหมายของการประถมศึกษาไว้ในทำนองเดียวกันว่า การประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถ พร้อมทั้งจะเป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่า การประถมศึกษา หมายถึง การศึกษาเบื้องต้น ซึ่งเป็น การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้กับเด็ก เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และทักษะขั้นพื้นฐานเพียงพอในการดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างปกติสุข และพร้อมที่จะเป็นพลเมืองดี

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประถมศึกษา

จากการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พ.ศ. 2525-2534 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประถมศึกษา ทั้งในแง่ของปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลของการจัดการศึกษา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านปัจจัยป้อน ประกอบด้วย

1. โครงสร้าง
  - 1.1 ปรัชญาการศึกษา
  - 1.2 วัตถุประสงค์ของการประถมศึกษา
  - 1.3 นโยบายการประถมศึกษา
  - 1.4 หลักสูตรประถมศึกษา
    - 1.4.1 หลักการ
    - 1.4.2 จุดหมายของหลักสูตร
    - 1.4.3 โครงสร้างของหลักสูตร
  - 1.5 โครงสร้างทางการปกครอง
  - 1.6 ระบบบริหารการประถมศึกษา
  - 1.7 กฎหมายและระเบียบ
2. สภาพแวดล้อมทางสังคม
  - 2.1 ครอบครัว
  - 2.2 วัฒนธรรม ค่านิยม
  - 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. เทคโนโลยี
  - 3.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
    - 3.1.1 การสอน
    - 3.1.2 การอบรม
    - 3.1.3 การปกครอง
  - 3.2 สื่อมวลชน
  - 3.3 เทคโนโลยีอื่น ๆ

4. บุคลากร
  - 4.1 ด้านปริมาณ
  - 4.2 ด้านคุณภาพ
    - 4.2.1 คุณภาพของครู
    - 4.2.2 คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน
    - 4.2.3 คุณภาพของผู้บริหารในสำนักงาน
    - 4.2.4 คุณภาพของเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน
    - 4.2.5 คุณภาพของศึกษานิเทศก์
    - 4.2.6 คุณภาพของคณงานภารโรง
  - 4.3 พื้นฐานทางวัฒนธรรม
  - 4.4 การจูงใจและขวัญในการทำงาน
5. ทรัพยากรทางการศึกษา
  - 5.1 อาคารสถานที่ (โรงเรียน ขนาด ที่ตั้ง และความอุดมสมบูรณ์)
  - 5.2 วัสดุอุปกรณ์
  - 5.3 ทรัพยากรในชุมชน
6. นักเรียน
  - 6.1 สุขภาพของนักเรียน
  - 6.2 ความสามารถทางสติปัญญา
  - 6.3 พื้นฐานทางวัฒนธรรม
  - 6.4 การจูงใจในการเรียน
  - 6.5 โอกาสในการเข้าเรียน

ด้านกระบวนการในการจัดการศึกษา

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
2. การใช้หลักสูตรและสื่อการเรียน
3. วิธีเรียนวิธีสอน
4. การอบรมป่มนิสัย

5. การวัดผลและการประเมินผล
  - 5.1 การประเมินผลก่อนเรียน
  - 5.2 -การประเมินผลระหว่างเรียน
  - 5.3 การประเมินผลปลายภาคเรียน
  - 5.4 การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน
6. การบริหาร
7. การแนะแนว
8. การนิเทศการศึกษา
9. การพัฒนาบุคลากร
10. ประสิทธิภาพของกระบวนการ
  - 10.1 ความสูญเปล่าทางการศึกษา
  - 10.2 การเรียนซ้ำชั้น
  - 10.3 การออกกลางคันและการอยู่รอด

ด้านผลของการจัดการศึกษา

1. ด้านปริมาณ
  - 1.1 นักเรียนก่อนประถมศึกษา
  - 1.2 นักเรียนประถมศึกษา
  - 1.3 นักเรียนที่ได้รับการศึกษาสงเคราะห์
    - 1.3.1 การศึกษาแบบโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
    - 1.3.2 การศึกษาสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์
    - 1.3.3 การศึกษาสำหรับเด็กชนบท
    - 1.3.4 การศึกษาสำหรับเด็กในเขตแทรกซึมของ ผกค.
  - 1.4 เด็กที่บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา
    - 1.4.1 เด็กพิการทางสมอง
    - 1.4.2 เด็กพิการทางแขนขาและลำตัว
    - 1.4.3 เด็กพิการทางตาและหู

2. ด้านคุณภาพ

2.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ด้านคุณสมบัติในตัวของผู้เรียน การตอบสนองต่อชีวิตและสังคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานั้น สามารถจัดได้เป็น 3 หมวดหมู่ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านปัจจัยป้อน (Input)
2. องค์ประกอบทางด้านกระบวนการ (Process)
3. องค์ประกอบทางด้านผลผลิต (Output)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาพทั่วไปของการประถมศึกษาไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาที่เป็นแบบแผนและมีระบบอย่างเช่นปัจจุบันนี้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพระวริษะอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงวางรากฐานการศึกษาของชาติจากระบบโบราณ มาเป็นระบบโรงเรียน เช่น นานาประเทศ มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นใน พระบรมมหาราชวัง เพื่อให้บุตรหลานเจ้านายและข้าราชการได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และต่อมาได้โปรดให้จัดตั้งโรงเรียนมหรธพารามขึ้นเป็นโรงเรียนหลวง แห่งแรกสำหรับทวยราษฎร์สามัญชนทั่วไป ในรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ขึ้นด้วย เจตนารมณ์ที่จะให้การประถมศึกษาได้แพร่หลายออกไปสู่ประชาชน โดยทั่วถึง ให้รัฐ ถือว่าการประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัด การศึกษา ระดับนี้ให้แก่เด็กในวัยเรียนทุกคน การศึกษาในโรงเรียนเป็นการให้เปล่า นับแต่ พ.ศ. 2464 เป็นต้นมา การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นที่นิยมของประชาชนกว้าง ขวางขึ้น และในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติเป็น ครั้งแรก

จากนั้นในรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2523 ได้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ขึ้น ซึ่งมีผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงระบบการบริหารการประถมศึกษาใหม่ กล่าวคือ ได้มีการโอนโรงเรียน ประถมศึกษาจากหลายหน่วยงานมาอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) แต่ยังมีโรงเรียนประถมศึกษาบางส่วนสังกัด หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น คือ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา โรงเรียนในความรับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน ตลอดจนโรงเรียนราษฎร์ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาเหล่านี้เป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนประถมศึกษา ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ดังนั้น ในปัจจุบันจึงถือได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

(สพช.) โดยการจัดการศึกษาในระดับนี้ได้มีการพัฒนาตลอดจนถึงปัจจุบัน สภาพทั่วไปของการประถมศึกษาไทยในสังกัด สพช. ได้มีบทบาทมากขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน โดยในปัจจุบันนี้สามารถจำแนกสภาพทั่วไปของการประถมศึกษาออกได้เป็นหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ หลักสูตร การบริหาร การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเรียนการสอน การวัดประเมินผล การศึกษาลักษณะนิสัย ค่านิยม คุณธรรม การแนะแนว และการขยายการศึกษา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531)

1. หลักสูตร

สมัย จันท๊ะยอด (2535) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 พบว่า

1.1 ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนและครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ศึกษารายละเอียดของหลักสูตรจากเอกสารด้วยตนเอง ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ร่วมกันจัดทำแผนการสอนโดยมีศึกษานิเทศก์อำเภอให้ความช่วยเหลือ และมีการจัดทำวัสดุ และ เอกสารประกอบหลักสูตร

1.2 ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีการเตรียมบุคลากรในการใช้หลักสูตร โดยส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม ผู้บริหาร โรงเรียนช่วยเหลือครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จัดทำตารางสอน มีการจัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ของครู มีการจัดเตรียมอาคารสถานที่สำหรับการใช้หลักสูตร มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยการเยี่ยมชั้นเรียน และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองได้เข้าใจ

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู โดยให้ครูเตรียมการสอนล่วงหน้า ตรวจสอบที่กเตรียมการสอนของครู ส่งครูเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ให้คำปรึกษา แนะนำและส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อการเรียนการสอน ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เตรียมการสอนทุกครั้งก่อน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้ทักษะ

กระบวนการ 9 ชั้นในการสอน โดยเลือกเทคนิคให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา และมีการวัดและประเมินผลการเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมและการเรียนของนักเรียน

ดวงเดือน เทศวานิช (2534) ศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรประถมศึกษาของประเทศไทยกับประเทศไทย พบว่า สภาพการใช้หลักสูตรมีความแตกต่างกัน โดยญี่ปุ่นมีการปฏิบัติดีกว่าไทย ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตรไม่มีความแตกต่างกัน เนื้อหาวิชาส่วนมากคล้ายคลึงกัน มีเนื้อหาบางเรื่องแตกต่างกัน และบางเรื่องมีอยู่ในต่างระดับชั้นกัน เนื้อหาวิชาของญี่ปุ่นส่วนมากมีปริมาณน้อยกว่าของไทย สาเหตุของความแตกต่างของเนื้อหาวิชา เนื่องมาจากภูมิอากาศ ภูมิประเทศ สภาพสังคม เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสองประเทศ

2. การบริหาร

2.1 การบริหารทั่วไป

เจริญ ขวัญสำราญ (2531) ศึกษาสมรรถภาพด้านการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีสมรรถภาพการบริหารโรงเรียนทั้งสามด้านคือด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะพื้นฐานทางการบริหาร และด้านคุณธรรมอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปมีประสิทธิภาพการบริหารสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีสมรรถภาพการบริหารโรงเรียนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปีในทุก ๆ ด้าน

นิวัติ สุขรัตน์ (2531) ศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนตัดสินใจสั่งการในเรื่องอื่น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นโรงเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการและการเงิน และด้าน

อาคารสถานที่อยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 การบริหารงานวิชาการ

ชนะ นิยมณรงค์ (2527) ศึกษาสภาพปัญหาการเข้าชั้น การออกกลางคัน และการขาดเรียนของนักศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า โรงเรียนที่ไม่มีปัญหาการเข้าชั้นเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีบริการต่าง ๆ เป็นต้นว่า ไฟฟ้า สถานีอนามัย ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน พร้อมกว่าโรงเรียนที่มีปัญหาการเข้าชั้น

เจริญ จิตวารินทร์ (2531) ศึกษาสาเหตุการเข้าชั้นของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดพังงา โดยการสอบถามผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน พบว่า สาเหตุสำคัญของการเข้าชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากผู้ปกครองไม่กระตุ้นหรือสนับสนุนให้นักเรียนสนใจในการเรียน

ในขณะที่ เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร (2531) ศึกษามูลเหตุ แห่งการขาดเรียน โดยการสอบถามจากนักเรียนโรงเรียนบ้านขนาดมอญ อำเภอ สังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มูลเหตุที่เกี่ยวข้องกับการขาดเรียนที่สำคัญของนักเรียน โรงเรียนบ้านขนาดมอญ มีอยู่ 5 ประการคือ มูลเหตุอันเนื่องมาจากตัวครู นักเรียน สภาพภายในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

2.3 การบริหารกิจการนักเรียน

ศิริพร พุทธิรังษี (2530) ศึกษาสภาพและปัญหาการให้บริการสุขภาพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียน ส่วนใหญ่จัดบริการสุขภาพให้แก่นักเรียน แม้ว่าขาดบุคลากรผู้มีความรู้หรือความชำนาญ และขาดอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่าง ส่วนปัญหาการให้บริการได้แก่ ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพของบริการ

นวลสมร ชมะสุนทร (2531) ศึกษาสภาพและปัญหาในการ จัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 11 โดยการสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียน พบว่าโรงเรียนประถมศึกษา ร้อยละ 77.5 จัด บริการโครงการอาหารกลางวันให้แก่นักเรียน โดยได้รับงบประมาณการจัดโครงการ

อาหารกลางวันในรูปแบบเงินทุนหมุนเวียน จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนปัญหาในการจัดบริการโครงการอาหารกลางวันอาจแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือปัญหาด้านการจัดดำเนินการด้านบุคลากร ด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย และด้านสถานที่และอุปกรณ์การจัดบริการอาหารกลางวัน

2.4 การบริหารอาคารสถานที่

ฉงน แดงดี (2531) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า โรงเรียนทุกขนาดขาดงบประมาณที่จะนำมาซ่อมแซมอาคารที่ชำรุดและปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.1 คุณภาพนักเรียน

ฉรงค์ รณชัยกุล (2531) ศึกษาความสามารถในการใช้ทักษะพื้นฐานด้านการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน พบว่าความสามารถในการใช้ทักษะพื้นฐานด้านการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นของนักเรียนอยู่ในระดับมากและมีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยทักษะการคิดเป็นมีความสัมพันธ์กับทักษะการ ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบในการบริหารโรงเรียนมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกด้านในระดับมาก

3.2 คุณภาพโรงเรียน

สวาท พลายแก้ว (2532) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาคือ ผู้บริหารเอาใจใส่ในการบริหารโรงเรียน มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน เทคนิคในการบริหารติดตามอย่างใกล้ชิด ในด้านตัวครูได้แก่ ความรับผิดชอบงานขวัญและกำลังใจ งานที่นอกเหนือหน้าที่การสอนที่ครูพึงพอใจ สำหรับการเรียนการสอน คือ การเตรียมการสอน คุณภาพการสอน การใช้สื่อที่เหมาะสม เทคนิคการสอนที่เหมาะสม การบอกจุดบกพร่องในการเรียนให้นักเรียนทราบ การมีสื่ออย่างเพียงพอ และนำไปใช้เป็นประจำ ในส่วนของชุมชน ผู้ปกครอง

และนักเรียนได้แก่ การที่ผู้ปกครองเห็นประโยชน์การเรียน และให้ความร่วมมือกิจกรรมของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด นักเรียนชอบมาโรงเรียนและเห็นความสำคัญ

4. ด้านการเรียนการสอน

อินสน สมเกตุ (2532) ศึกษาผลของการใช้คำถามระดับสูงที่มีสัดส่วนต่างกันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความก้าวหน้าทางการเรียนสูงขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แต่ความคงทนในการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

ปราณีต ภูโอบ (2532) ศึกษาการสร้างแบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนที่ผ่านการฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะกลุ่มนักเรียนนั้นจะผ่านการศึกษาในระดับชั้นอนุบาลหรือเข้าเรียนตามเกณฑ์ปกติก็ตาม จะมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

เสนอ ทองจีน (2533) ศึกษาผลของการใช้นิทานและการใช้เกมที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ พบว่านักเรียนที่ได้ฟังนิทานหรือ ที่ได้เล่นเกม มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนได้ฟังนิทานหรือก่อนได้เล่นเกม นักเรียนที่ได้ฟังนิทานและที่ได้เล่นเกม มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่ได้ฟังนิทานและที่ได้เล่นเกม มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ฟังนิทานและที่ไม่ได้เล่นเกม

5. การวัดประเมินผล

สุจินต์ สาระงาม และวัฒนา คัชมาตย์ (2529) ศึกษาสภาพงานด้านงานวัดผลและประเมินผลในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าครูปฏิบัติงานในการประเมินผลปลายภาคเรียนในระดับมาก และมีการปฏิบัติในระดับปานกลางในด้านการตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้น ด้านการประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนตามที่กำหนดในสมุดประจำชั้นด้านการปฏิบัติงานของครูในการจัดกิจกรรม

ซ่อมเสริม สำหรับวิธีการวัดผลประเมินผลนั้น ครูส่วนมากใช้วิธีการให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดในเวลาเรียน และตรวจผลงานภาคปฏิบัติ เครื่องมือที่ครูส่วนมากใช้ คือแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ โดยเน้นข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านความเข้าใจในระดับมาก

6. การศึกษาลักษณะนิสัย ค่านิยม คุณธรรม

ระพิน ชูชื่น (2533) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการสั่งสอนอบรมจริยธรรม พระสงฆ์ ส่วนมากเคยเข้ามาอบรมนักเรียนในโรงเรียนมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรมที่พระสงฆ์เข้าร่วมมากที่สุดคือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา การจัดนิทรรศการในวันสำคัญทางศาสนา รายการตอบปัญหาทางด้านจริยธรรมโครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจริยศึกษาในโรงเรียน

7. การแนะแนว

การให้คำปรึกษา วัชรี ททรัพย์มี (2527) พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ ยังไม่มีการจัดกิจกรรมวิสาสะอย่างเป็นระบบในลักษณะบริการแนะแนว และโรงเรียนประสบปัญหาในการจัดกิจกรรมวิสาสะหลายด้าน ผู้ดำเนินกิจกรรมวิสาสะต้องการ ให้มีการปรับปรุงกิจกรรมดังกล่าวให้เป็นระบบ จากการทดลองใช้รูปแบบบริการแนะแนวการศึกษาแนะแนวอาชีพ และแนะแนวการปรับตัวในช่วงเวลาวิสาสะ พบว่านักเรียนซึ่งได้รับบริการแนะแนวในช่วงเวลาวิสาสะ มีคะแนนด้านต่าง ๆ สูงกว่านักเรียนกลุ่มซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมวิสาสะแบบทั่วไป ยกเว้นด้านสถานะของนักเรียนในกลุ่มเพื่อน

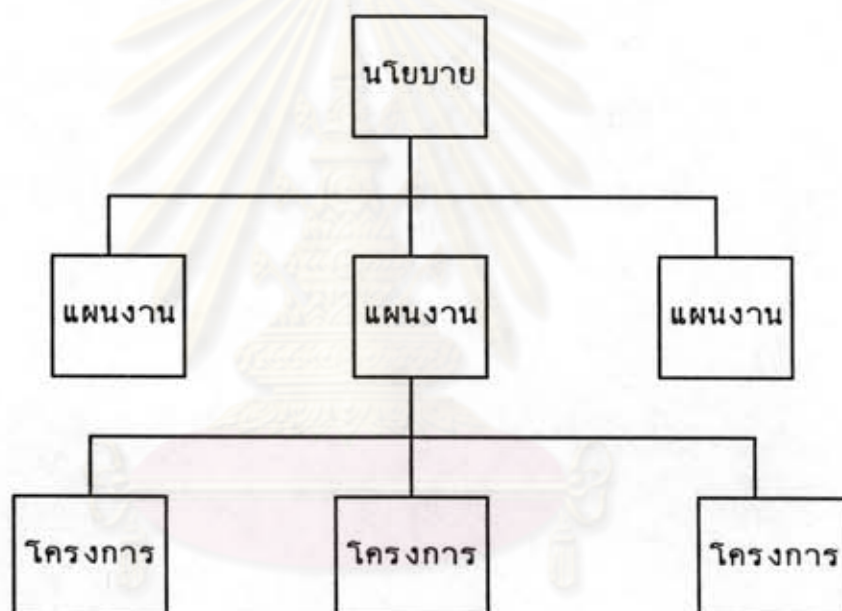
8. การขยายการศึกษา

ณรงค์ ฅ ล้ำพูน (2534) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการขยายการศึกษาเป็น 9 ปี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเห็นว่าด้วยจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปีอยู่ในระดับสูงมาก แม้ว่าจะขาดแคลนบุคลากรในระดับมากที่สุด แต่ก็พึงพอใจที่จะขยายการศึกษาอีก 3 ปี และเห็นว่านักเรียนชั้น ป.1 - ป.6 และ ม.1 - ม.3 ควรจะเรียนร่วมในโรงเรียนด้วยกัน

สาระสำคัญเกี่ยวกับนโยบายในการพัฒนาการศึกษาของไทยระหว่างปี
พ.ศ. 2535-2537

แนวนโยบายเป็นการกำหนดแนวทางและการกระทำอย่างกว้าง ๆ ของ
ผู้รับผิดชอบงานในด้านนั้น ๆ และจากแนวนโยบายจะต้องนำมาจัดทำเป็นแผนงาน
และจากแผนงานจะนำมาจัดทำเป็นโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ถ้าหากจะนำความ
สัมพันธ์ระหว่างนโยบาย แผนงาน และโครงการมาจัดทำเป็นแผนภูมิดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย แผนงาน และโครงการจาก
แผนภูมิ จะเห็นได้ว่า นโยบายหนึ่ง ๆ สามารถนำมาจัดทำเป็นแผนงานได้หนึ่งหรือ
หลายแผนงานก็ได้ และจากแผนงานก็จะนำมาจัดทำเป็นโครงการได้หนึ่งหรือหลาย
โครงการ ทั้งนี้แล้วแต่ความซับซ้อนหรือความกว้างของแผนงานนั้น ๆ

ขั้นที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จตามที่กำหนดไว้คือ ขั้นการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งหน่วยงานที่ปฏิบัติตามโครงการก็คือ โรงเรียน ดังนั้นเราสามารถกล่าวได้ว่าความสำเร็จของนโยบายในด้านการปฏิบัตินั้นขึ้นอยู่กับการจัดการ

หรือการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นสำคัญ ถ้าหากโรงเรียนสามารถจัดการภายในโรงเรียนได้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในโครงการ โอกาสที่โครงการจะบรรลุจุดประสงค์ก็ย่อมจะมีสูง ซึ่งความสำเร็จนี้จะเป็นส่วนต่อเนื่องกัน แผนงานและนโยบายในฐานะที่โครงการเป็นส่วนย่อยของแผนงาน และแผนงานเป็นส่วนย่อยของนโยบาย ดังกล่าวข้างต้น

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งของการจัดการประถมศึกษาย่อมจะต้องพิจารณาถึงนโยบาย แผนงาน และโครงการที่เกี่ยวกับการประถมศึกษา เพราะแนวนโยบายดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเครื่องกำหนดทิศทางของการประถมศึกษาว่าจะดำเนินไปในทิศทางใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวนโยบายของการประถมศึกษาในระดับต่าง ๆ อันได้แก่

1. นโยบายในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 แนวนโยบายการศึกษา

เพื่อให้การศึกษาของประเทศบรรลุตามหลักการและความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น รัฐจึงกำหนดนโยบายการศึกษาไว้ดังนี้

- 1.1 จัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องตลอดชีวิต
- 1.2 จัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก ตามสภาวะความต้องการพื้นฐานตามวัยตั้งแต่ปฏิสนธิและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 1.3 ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา
- 1.4 จัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง มีคุณภาพ และสะดวกแก่ผู้เรียนสถานศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่นจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นบริการแบบให้เปล่า
- 1.5 ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น

1.6 ปฏิรูปการฝึกหัดครูและการพัฒนาครูประจำการ โดยมุ่งให้เป็นการพัฒนาวิชาชีพเฉพาะ เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นครู พัฒนาความรู้ความสามารถทั้งทางวิชาชีพครูและวิชาการให้ได้มาตรฐาน และยกฐานะของวิชาชีพครูให้สูงขึ้น

1.7 ส่งเสริมให้การอุดมศึกษามีความเป็นเลิศในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี และให้มีการประสานวิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การอุดมศึกษามีบทบาทนำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปในทิศทางที่พึงประสงค์

1.8 ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษาให้สนองต่อหลักการ และสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ตั้งไว้

1.9 ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกระดับ รวมทั้งประชาชนโดยทั่วไป มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ และพัฒนาความคิดและองค์ความรู้และเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติ

1.10 ส่งเสริมให้มีการเรียนภาษาต่างประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวางเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า การติดต่อสื่อสารในด้านวิทยากร การค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

1.11 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาและองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และต่อการส่งเสริมการเรียนรู้

1.12 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อขยายบริการการศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนและชุมชนได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

1.13 ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่น ๆ และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.14 สนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่เอื้อให้ผู้มีปัญญาเลิศหรือมีความสามารถพิเศษได้พัฒนาอัจฉริยภาพของตน

1.15 สนับสนุนการขยายบริการการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และผู้ที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ ให้กว้างขวางและทั่วถึงโดยเร็ว

1.16 ส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนา เพื่อให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้นำในการปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่บุคคลและสังคม

1.17 ปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งให้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการภายในของสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคล และองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการจัดการศึกษาของชุมชน

1.18 ส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้น ให้มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการ สามารถพึ่งตนเองได้ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากร การอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน และการรับรองมาตรฐาน

1.19 ระดม จัดสรร และใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ, 2535)

2. นโยบายการพัฒนาการประถมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

2.1 เร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เพื่อใช้บรรลุตามวัตถุประสงค์

2.2 เร่งปรับปรุงการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ โดยเน้นการคิด

วิเคราะห์

2.3 เร่งขยายบริการการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เรียนจบหลักสูตรประถมศึกษา

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนที่จบประถมศึกษา ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือได้รับการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น

2.5 ส่งเสริมให้สถานศึกษาประสานกับแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษาและมีบทบาทในการให้บริการแก่ชุมชน

2.6 เร่งพัฒนาคุณภาพของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ สนับสนุนบุคลากรเฉพาะด้าน เสริมสร้างให้มีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในวิชาชีพ สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

2.7 ปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารการศึกษา การวิจัย การติดตามและประเมินผลการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษาในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้มีความคล่องตัว

2.8 เร่งพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และสารสนเทศทางการศึกษา ให้เอื้อต่อการวางแผนการบริหาร และการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สนองศิริกุลวัฒนา, 2535)

3. นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ด้านปริมาณ

ระดับก่อนประถมศึกษา

ข้อ 1 ส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษา มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตามศักยภาพและให้ความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยจะขยายการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนในพื้นที่ที่มีปัญหาทางภาษา และในพื้นที่ที่มีความพร้อมและจะจัดระดับอนุบาล หลักสูตร 2 ปี

ระดับประถมศึกษา

ข้อ 2 เร่งรัดการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษภาคบังคับได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจนจบหลักสูตร โดยเน้นการช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับตัวเด็กและสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ความสำคัญต่อกลุ่มเด็กด้อยโอกาสเป็นพิเศษ

ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ 3 ส่งเสริมสนับสนุนการขยายการศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์จูงใจให้เห็นคุณค่าของการศึกษาต่อ และเปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อปวงชนขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม

ด้านคุณภาพ

ข้อ 4 เร่งรัดพัฒนาคุณภาพนักเรียน ให้มีความรู้ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่เด่นชัดตามความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้มุ่งเน้นความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดีของชาติ การมีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรู้ ทักษะทางด้านภาษาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี สามารถพัฒนาตนเอง และปรับตัวเข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการมีสุขภาพอนามัยดี มีกิจนิสัยและทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่น โดยมีแนวทางที่สำคัญดังนี้

(1) ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยเน้นให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเต็มเวลา ตามกระบวนการและเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด มีการเตรียมการสอนการใช้สื่อและการสอนซ่อมเสริมอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการพัฒนาการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น

(2) สนับสนุนให้โรงเรียนจัดรูปแบบวิถีชีวิตและกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างและหล่อหลอมเด็กให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีสุขภาพอนามัยดี

(3) ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถทางร่างกาย สมอง และจิตใจของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความสามารถเป็นพิเศษและกลุ่มที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

คํานบริหารและสนับสนุน

ข้อ 5 ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศ การศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ มีการติดตามกำกับและ ประเมินผลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี ใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อ 6 เร่งพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึก อุทิศการณ์ และความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบสมรรถภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ทุกระดับ รวมทั้งปรับปรุงการจัดสวัสดิการยกย่องเชิดชูเกียรติให้บุคลากรมีขวัญ กำลังใจ ภาคภูมิใจ และมีความสุขในการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

ทั้งนี้รวมไปถึงนโยบายของหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การประถมศึกษาด้วย อันได้แก่

4. นโยบายการศึกษากรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539
5. นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535- 2539)
6. นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เฉพาะระดับประถมศึกษา
7. นโยบายในแผนพัฒนาวิชาชีพครูของคุรุสภา (พ.ศ.2535-2539)
8. นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 พ.ศ.2535-2539 ของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.)
9. นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมระยะ ที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) (รายละเอียดดูในภาคผนวก ข)

ความหมายของหนังสือพิมพ์รายวัน

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุด และจัดว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น เพราะนอกจากจะเป็นสื่อที่คงทนถาวร ข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ยืดยาวปรากฏเป็นเอกสารอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงมีผู้ให้ความสำคัญและให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

กู๊ด (Good, 1959) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์คือสิ่งที่ตีพิมพ์ออกมาตามระยะเวลาที่กำหนดติดต่อกันไปเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป ตามปกติกำหนดออกเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ แต่ถ้าเพื่อการศึกษาอาจออกเป็นรายปักษ์หรือรายเดือนก็ได้

อดัมส์ (Adams, 1959) ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า หนังสือพิมพ์รายวัน คือ หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวธุรกิจ ข่าวในประเทศ ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวบันเทิง เป็นต้น โดยช่วงที่นำมาลงต้องเป็นข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้นหรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นราธิปพงศ์ประพันธ์ (2507) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีแต่คำเขียนและภาพ ไม่มีเสียงมนุษย์ ผู้อ่านจะอ่านซ้ำเร็วอย่างไรก็ได้ จะพลิกไปอ่านข้างหน้าก็ได้ จะกลับไปอ่านข้างหลังก็ได้ จะนั่งคิดนึกตรองอย่างใดก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2521) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์คือ แหล่งให้ข่าวสารและความรู้แก่ประชาชน ข่าวสารและความรู้นั้นสามารถเก็บบันทึกไว้เพื่อวิเคราะห์ได้อย่างเป็นหลักฐาน สามารถทบทวนข่าวและความรู้ได้

ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องกันหรือไม่ก็ตาม (เสถียร วิชัยลักษณ์, 2511)

สุกัญญา ศรีระวนิช (2520) อธิบายว่า หนังสือพิมพ์เป็นหนังสือบอกข่าว และหมายรวมถึงแต่หนังสือข่าวฉบับย่อย ๆ ทำด้วยฝีมือของคนเพียง 2-3 คนไปถึง หนังสือพิมพ์ระดับชาติที่ออกในเมืองใหญ่ ๆ มีคนงานเป็นร้อยเป็นพัน หนังสือพิมพ์อาจ ออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้ หนังสือพิมพ์ประกอบด้วยตัวพิมพ์ หมึกพิมพ์และกระดาษ

พัชรา ศีลรักษ์ (2521) อธิบายว่า หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าว และเหตุการณ์เคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ข่าวการเมือง ข่าวการเศรษฐกิจและสังคม ข่าวการศึกษา ข่าวกีฬา ข่าวธุรกิจและบันเทิง มีลักษณะ เป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะออก เป็นรายวันเพื่อเสนอข่าวสดต่อประชาชน ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้กว้างขวางทันต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ

ประมะ สตะเวทิน (2529) สรุปว่าหนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่ง รวบรวมข่าวสารข้อคิดเห็น และสารบันเทิงเรีงรมย์ต่าง ๆ โดยพิมพ์บนกระดาษ พิมพ์ราคาถูก ทั้งนี้ อาจพิมพ์ออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือนก็ได้

ณรงค์ศักดิ์ ศรีกานันท์ (2534) สรุปว่า หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งพิมพ์ที่มีระยะเวลาในการออกตามที่มีการกำหนดติดต่อกันไปตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบ รายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์หรือรายเดือน มีลักษณะ เป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวน หลายแผ่นพับได้ เสนอข่าวทุกชนิดที่เป็นข่าวสดและน่าสนใจ นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ ยังต้องเสนอบทความและคอลัมน์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ ที่กำลังเป็นที่สนใจของประชาชนในขณะนั้น

จากความหมายของหนังสือพิมพ์ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ คือแหล่งรวบรวมข่าวสารความรู้ ความบันเทิงต่าง ๆ มีระยะเวลาในการออกตามที่มีการกำหนดติดต่อกันไปตามลำดับ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายเดือน พิมพ์ลงบนกระดาษราคาถูกและมีขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับ โดย ข่าวสาร และความรู้ นั้นสามารถเก็บบันทึกไว้เพื่อวิเคราะห์ได้อย่างเป็นหลักฐาน สามารถทบทวนข่าวและความรู้ได้

ประเภทของหนังสือพิมพ์รายวัน

หนังสือพิมพ์ในปัจจุบันมีการเสนอเนื้อหาโดยรวมคล้ายคลึงกัน คือมีทั้งข่าวสารและความบันเทิง เพียงแต่มีการเสนอเนื้อหาประเภทต่าง ๆ มากน้อยแตกต่างกัน หนังสือพิมพ์บางฉบับมุ่งเสนอเนื้อหาประเภทหนึ่งกสมอง เช่น บทความต่าง ๆ หนังสือพิมพ์บางฉบับมุ่งเน้นการเสนอเนื้อหาประเภทเบาสมอง เช่น เรื่องบันเทิงคดีต่าง ๆ และหนังสือพิมพ์บางฉบับมุ่งการเสนอเนื้อหาทั้ง 2 ประเภทพอ ๆ กัน ดังนั้นจึงได้มีการจัดประเภทของหนังสือพิมพ์ดังต่อไปนี้

ซีมัวร์ อูเร (Seymour-Ure, 1968) ได้แบ่งลักษณะของหนังสือพิมพ์ได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทแห่งคุณภาพ (The Quality Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่สนองตอบความพอใจด้านความรู้ ความคิดของผู้อ่านในระยะยาวเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ในด้านข่าว บทความ ความคิดเห็นตั้งอยู่บนความเป็นจริงของข้อเท็จจริง การอธิบายเบื้องหลังข่าว ประเด็นข่าวเขียนถูกต้องตามหลักวิชาการ การจัดวางรูปแบบไม่เน้นเรื่องความสวยงามสะดุดตา ผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นพวกปัญญาชนและ เป็นนักวิชาชีพที่สนใจการเมืองการปกครอง การบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล

2. หนังสือพิมพ์ประเภทแห่งปริมาณ (The Quantity Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่สนองตอบความต้องการความผ่อนคลายอารมณ์ของผู้อ่านทันทีเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) ข่าวบันเทิง ข่าวอาชญากรรม ข่าวตื่นเต้นเร้าอารมณ์ ข่าวการเมืองไม่หนักเกินไป การจัดวางรูปแบบเน้นให้สะดุดตาคนอ่าน การพาดหัวข่าวเร่งเร้าความสนใจด้วยตัวอักษรใหญ่ ๆ สารส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ ผู้อ่านเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

นอกจากนั้น ดร. ธีรฤกษ์ (2529) และมาลี บุญศิริพันธ์ (2534) ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยมหรือประเภทเพ่งปริมาณ (Popular Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น และข่าวเบา ข่าวดังกล่าวนี้ ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ไฟไหม้ ข่าวในแวดวงสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ผลที่ตามมาจากการอ่าน และตลอดจนการใช้ภาษาหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ จะมีลักษณะทันทีทันใด การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นด้านดึงดูดใจ และเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด จำนวนจำหน่ายค่อนข้างสูง

2. หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความสำคัญกับข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาใน หลาย ๆ ด้าน ข่าวสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข่าวหนัก เหมาะสำหรับผู้อ่านที่สนใจอยู่ในวงการ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีจำนวนค่อนข้างจำกัด และน้อยกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ดังนั้น จำนวนจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

ในขณะที่ บุญเลิศ ศุภศิลา (2527) แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์รายวันออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) หรือหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวแข็ง (Hard News) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าวและบทความประเภทหนักสมอง หรือประเภทผู้อ่านได้รับความพอใจช้า (Delayed-Reward News) ตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ สยามรัฐ มติชน มาตุภูมิ

2. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม (Popular Newspaper) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าวหรือบทความประเภทเบาสมอง (Soft News) หรือเนื้อหาประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจทันที (Immediate-Reward News) เช่น

ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวอาชญากรรม เป็นต้น หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีผู้นิยมอ่านทุกระดับชั้น จำนวนจำหน่ายสูงมีนโยบายให้อ่านเพื่อพักผ่อนสมองและก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ได้มาก ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ ไทยรัฐ คิวสยาม เดลินิวส์ เดลินิวส์

3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม (Semi-Quality and Semi-Popular Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะเนื้อหาผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ และหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง และแนวหน้า

กันทิมา ธนะโสภณ (2529 อ้างถึงใน วรภรณ์ ศานติธรรม, 2533) และ พนิต กุลศิริ (2528) ได้จัดประเภทของหนังสือพิมพ์ไทยตามลักษณะการเสนอเนื้อหาเป็น 3 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ (Quality Newspaper) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยข่าวและบทความประเภทหนักสมองหรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจช้า (hard news or delayed-reward news) ซึ่งได้แก่ ข่าวหรือบทความที่ต้องใช้ความคิด ความเข้าใจมากพอสมควร และมีผลให้ความรู้ความคิดแก่ผู้อ่านในระยะยาว เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวธุรกิจ เป็นต้น หนังสือพิมพ์ที่จัดเป็นประเภทคุณภาพ ได้แก่ สยามรัฐ มติชน มาตุภูมิ

2. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม (Popular Newspaper) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วย ข่าวหรือบทความประเภทเบาสมองหรือประเภทที่ผู้อ่านได้รับความพอใจทันที (soft news or immediate-reward news) ซึ่งได้แก่ ข่าวที่สนองความพอใจทางอารมณ์แก่ผู้อ่านในขณะที่อ่าน เช่น เกิดความตื่นเต้น หวาดเสียว สนุกสนาน ข่าวประเภทนี้ประกอบด้วย ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวอาชญากรรม เป็นต้น หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีผู้อ่านทุกระดับชั้น จำนวนจำหน่ายสูง มีนโยบายให้อ่านเพื่อพักผ่อนสมอง และก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ได้มาก หนังสือพิมพ์ที่จัดเข้าประเภทประชานิยม ได้แก่ ไทยรัฐ คิวสยาม เดลินิวส์

3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทผสมผสาน หรือประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งประชานิยม เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่มีลักษณะเนื้อหาผสมผสานกันระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพและหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ บ้านเมือง แนวหน้า

จากการแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ประเภทของหนังสือพิมพ์นั้นได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ หนังสือพิมพ์ประเภทเชิงคุณภาพ (Quality Newspaper) และหนังสือพิมพ์ประเภทเชิงปริมาณ หรือ ประชาานิยม (Popular Newspaper) ซึ่งทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นที่นิยมโดยทั่วไป นอกจากนั้น นักวิชาการบางท่านยังแบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นอีกประเภทหนึ่ง คือประเภทกึ่งคุณภาพและปริมาณ (Mixed Quality and Popular Newspaper) ซึ่งการแบ่งประเภทหลังนี้มีลักษณะของรายละเอียดที่แยกย่อยมาจาก 2 ประเภทแรกตาม ลักษณะของหนังสือพิมพ์บางประเภทที่มีลักษณะกึ่งกลางระหว่าง 2 ประเภทแรก ทำให้ไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดประเภทหนึ่งได้ โดยลักษณะดังกล่าวพบได้ในหนังสือพิมพ์รายวันของไทยในปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ประเภท จำนวน 6 ชื่อฉบับ คือ สยามรัฐ มติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง และแนวหน้า

สยามรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพมีกำเนิดในปี พ.ศ. 2493 เน้นข่าวหนักสมองและบทความทางการเมือง มีนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เกษม ศิริสัมพันธ์ และสละ ลิขิตกุล เป็นต้น คอลัมน์ "ชอบสวนพลู" ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นั้น มีความสำคัญและได้รับความนิยมนอกจากผู้อ่านมากจนทำให้หนังสือพิมพ์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายพอสมควร ผู้อ่านสยามรัฐเป็นบุคคลในระดับที่มีการศึกษา ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยของประเทศปริมาณการจำหน่ายจึงค่อนข้างต่ำ

มติชน มีกำเนิดในปี พ.ศ. 2520 เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวการเมือง เศรษฐกิจและมีบทวิเคราะห์การเมืองเชิงวิชาการที่น่าอ่านฉบับหนึ่ง คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์มติชนแบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่ ในประเทศ ต่างประเทศ สังคม ชีวิต บทความเศรษฐกิจ วัฒนธรรม บันเทิง กีฬา และปกิณกะ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพที่ได้รับความเชื่อถือจากผู้อ่านในด้านข่าวและบทความอันมีสาระ

ไทยรัฐ มีกำเนิดในปี พ.ศ.2504 เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจำนวนจำหน่ายสูงสุดในประเทศ มีความก้าวหน้าทางด้านเทคนิคและวัสดุอุปกรณ์ในการพิมพ์เน้นหนักทางด้านข่าวอาชญากรรม และข่าวสนองอารมณ์มากกว่าข่าวการเมือง พาดหัวข่าวด้วยอักษรตัวโต ใช้ถ้อยคำหรือหยา ให้ความสำคัญแก่ข่าวความทุกข์ยากของประเทศ และข่าวคอร์ปชั่นของข้าราชการ มีบทความวิพากษ์วิจารณ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตอบปัญหาทาง แพทย์ ปัญหาหัวใจ เรื่องแปลกจากต่างประเทศ คอลัมน์บันเทิง และให้เนื้อที่เป็นพิเศษแก่ นวนิยาย คอลัมน์ที่เด่นๆ คือ มังกรห้าเล็บ ตีแสบหน้า เหะหะพาที และไวดาพิภย์ คอลัมน์เหล่านี้มักวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเมือง การบริหารของรัฐบาล ลักษณะการเขียนเป็นไปในแนวประชดประชันและล้อเลียน คอลัมน์ที่น่าสนใจอีกคอลัมน์หนึ่งคือ คอลัมน์ต่อต้านยาเสพติด

เคลนิวส์ มีกำเนิดในปี พ.ศ.2507 เน้นข่าวอาชญากรรม ข่าวในวงสังคม และข่าวสนองอารมณ์มากกว่าข่าวการเมือง มีการพาดหัวข่าวให้ตื่นเต้น เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน มีคอลัมน์ต่าง ๆ ครอบคลุมเกี่ยวกับไทยรัฐ คอลัมน์ที่เด่น ๆ ได้แก่ ชีวีมาลีบ้านเย็น เฮฮาธิปไตย พุดจาภาษาคน ภัย และคอลัมน์วิเคราะห์การเมืองต่างประเทศ เช่น หมุนตามโลก โลกน่ารู้ เป็นต้น (รจิตลักษณ์ แสงอุไร, 2525)

บ้านเมือง มีกำเนิดในปี พ.ศ.2515 เป็นหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งเสนอข่าวในประเทศและต่างประเทศ มีภาพประกอบข่าวทุกฉบับ ไม่กำหนดรูปแบบในการพาดหัวข่าวแน่นอนตายตัว เป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดว่าอยู่กึ่งกลางระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณกับประเภทคุณภาพ คือ เสนอข่าวในปริมาณเนื้อที่พอ ๆ กัน ทั้งข่าวอาชญากรรม เศรษฐกิจ และสังคม คอลัมน์ที่เด่น ได้แก่ วิเคราะห์การเมืองต่างประเทศ

แนวหน้า มีกำเนิดในปี พ.ศ.2523 เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นการเมืองและเสนอข่าวสารทุกด้าน เช่น ข่าวในประเทศทั่วไป การเมือง เศรษฐกิจ ต่างประเทศ ข่าวภูมิภาค ข่าวสตรี กีฬา บันเทิง นอกจากนี้ยังเสนอบทความเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป หนังสือพิมพ์แนวหน้าเสนอข่าวประเภทสนองอารมณ์พอสมควร (จำนงค์ วิบูลย์ศรี และดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2527)

สภาพทั่วไปของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน

สภาพทั่วไปของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนั้น สามารถจำแนกออกได้เป็น ด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ การคัดเลือกข่าวของหนังสือพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ เนื้อหาของข่าว ความสนใจเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ของผู้อ่าน

ในด้านแรกคือ การคัดเลือกข่าวของหนังสือพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์นั้น พรทิพย์ วรกิจโกศาทร (2526) และรัศมี อธิธีวรรณพงศ์ (2530) พบว่า การคัดเลือกข่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์นั้นจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณา และอาศัยปัจจัยบางประการเป็นแนวทางในการคัดเลือกข่าว อันได้แก่ ความสำคัญของหน่วยงานที่ส่งข่าวประชาสัมพันธ์ ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากข่าว ประโยชน์ที่หนังสือพิมพ์จะได้รับจากการลงข่าว ลักษณะความสำคัญของเนื้อหาข่าวที่จะลงพิมพ์ วิธีการเขียนข่าวประชาสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบรรณาธิการกับผู้นำข่าวประชาสัมพันธ์ไปให้ลงพิมพ์ และคุณภาพของข่าว ประชาสัมพันธ์ที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน โดยพิจารณาจากเนื้อหาของข่าว การเขียนข่าว การจัดส่งข่าว และนักหนังสือพิมพ์ ในขณะที่ ธงชัย มหาไตรภพ (2532) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการคัดเลือกข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ได้แก่ คุณค่าของข่าวและความสนใจส่วนตัว นอกจากนี้ยังพบว่า

1. บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน ทำหน้าที่พิจารณาคัดเลือกข่าวเฉพาะข่าวหน้าแรก ส่วนบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และเดลินิวส์ทำหน้าที่คัดเลือกข่าวรวมหน้าอื่นด้วย

2. ปริมาณเนื้อที่ลงข่าวในหน้าแรกรวมหน้าต่อมามีปริมาณใกล้เคียงกันในหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ยกเว้น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

3. จำนวนชิ้นข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีมากกว่าฉบับอื่น ๆ 1 เท่าตัว

4. ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับมีการลงพิมพ์ข่าวการเมืองมากที่สุด ยกเว้น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐลงข่าวอาชญากรรมมากที่สุด

ส่วน ทิชาพร เลิศสมบูรณ์ (2526) พบว่า ปัญหาข่าวประชาสัมพันธ์บางข่าวที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ก็เนื่องจากเนื้อหาข่าวไม่สมบูรณ์ เนื้อหาข่าวยาวเกินไป ข่าวไม่มีความสำคัญ การส่งข่าวไม่คำนึงถึงเรื่องเวลา และส่งข่าวจำนวนมากเกินไป

ส่วนในด้านเนื้อหาของข่าว บุญเลิศ ศุภคิลก (2527) พบว่า หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ คือ หนังสือพิมพ์สยามรัฐและมติชน เน้นการเสนอข่าวและสาระความรู้ค่อนข้างสูง หนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ จะเน้นเสนอข่าวและบทความเพื่อความบันเทิงมากกว่า โดยปรากฏหลักฐานให้ทราบว่า หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยมีความคิดริเริ่มในการเสนอข่าวและบทความ เพื่อสนองความต้องการ และสิทธิในการรับรู้ของประชาชนผู้อ่าน และรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า หนังสือพิมพ์แต่ละประเภทต่างมีเสรีภาพและความรับผิดชอบ หากแต่แตกต่างกันเฉพาะของเขตที่ปฏิบัติและการแสดงออก นอกจากนี้ จาระไน แกลโกศล (2511) ยังพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีเนื้อหาเน้นหนักบทความด้านวิทยาศาสตร์ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เน้นหนักบทความทางด้านสังคมศาสตร์ บทความการศึกษาและคอลัมน์ตอบปัญหาภาษาและวรรณคดี หนังสือพิมพ์สยามนิกรเน้นบทความทางการศึกษา ส่วนหนังสือพิมพ์สยามรัฐเน้นหนักบทความทางด้านสังคมศาสตร์ เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

อัญชลี จารุสมบัติ (2526) ศึกษาเรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการพัฒนาแนวความคิดใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีการทำให้การทำแท้งถูกต้องตามกฎหมาย พบว่าหนังสือพิมพ์สยามรัฐเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ มีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้งในปริมาณที่มากกว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทแพร่หลายทั่วไป หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์สยามรัฐมีลักษณะการนำเสนอข่าวและบทความไม่ต่างกัน คือ มุ่งทั้งการให้ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น และเป็นตัวนำของความคิดเห็น นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีแนวโน้มของการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้งอย่างเป็นกลาง แต่หนังสือพิมพ์สยามรัฐมีแนวโน้มของการเห็นด้วยหรือสนับสนุนการทำแท้ง

ในขณะที่ สุภัฏญา ศีระวนิช (2526) ทำการศึกษาเรื่องสิ่งพิมพ์กับปัญหาพลังงาน พบว่า การเสนอข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันก็เป็นไปอย่าง เป็นกลาง เข้าหลักเกณฑ์ของการเสนอข่าวที่ดี การเสนอสารเชิงเร้าอารมณ์และโจมตีผู้บริหารจะปรากฏมากในคอลัมน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอลัมน์หนังสือพิมพ์รายวันประเภท

ประชานิยม มีข้อแตกต่างในเรื่องการเสนอข่าวและคอลัมน์ระหว่างหนังสือพิมพ์รายวัน และระหว่างหนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพกับประชานิยม

ส่วน เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา หนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพมหานคร 14 ฉบับ พบว่า

1. หนังสือพิมพ์ภาษาไทยทั้ง 12 ฉบับ มีระดับการเสนอข่าวต่างประเทศ และภายในประเทศเท่าเทียมกัน คือทุกฉบับเสนอปริมาณข่าวภายในประเทศมากกว่า ข่าวต่างประเทศ

2. หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ 2 ฉบับ เสนอข่าวต่างประเทศในปริมาณใกล้เคียงกันกับข่าวภายในประเทศ

3. หนังสือพิมพ์ 14 ฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเสนอข่าวต่างประเทศ ชนิดข่าวเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มากกว่าข่าวที่เกี่ยวกับภูมิภาคอื่น ๆ

4. หนังสือพิมพ์เข้าเน้นหนักข่าวอ่อนในหน้าแรก ซึ่งเป็นข่าวท้องถิ่น ส่วนหนังสือพิมพ์บ่ายมุ่งเสนอข่าวแข็ง ซึ่งมักเป็นข่าวระดับชาติเป็นส่วนใหญ่

5. การเสนอข่าวจากส่วนภูมิภาคในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันใน กรุงเทพฯ ยังมีปริมาณจำกัด

สำหรับความสนใจในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ของผู้อ่านนั้น มาลัยวัลย์ ภัสสรโยธิน (2522) ได้ทำการวิจัย เรื่องความสนใจเนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันของผู้อ่านในหมู่บ้าน จังหวัดพะเยา พบว่าผู้อ่านให้ความสนใจในข่าวพระราชสำนักมากที่สุด รองลงมาในระดับปานกลาง คือ ข่าวการเมืองในประเทศ ข่าวเกี่ยวกับการเกษตรภายในประเทศ ข่าวการศึกษา ข่าวเศรษฐกิจในประเทศ และข่าวเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ ตามลำดับ ในเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรมผู้อ่านให้ความสนใจในระดับปานกลาง ส่วนข่าวเกี่ยวกับไสยศาสตร์และเรื่องอภินิหารต่าง ๆ ตลอดจนการ์ตูน และข่าวขัน ผู้อ่านให้ความสนใจน้อย คอลัมน์ที่ผู้อ่านสนใจน้อยที่สุดคือ ข่าวเกี่ยวกับภูมิภาค โดยผู้อ่านจะอ่านหนังสือพิมพ์บ่อย ๆ แต่ไม่ทุกวัน และหนังสือพิมพ์ที่ชอบอ่านมากที่สุดคือไทยรัฐ ในขณะที่ สัณญา สัณญาวิวัฒน์ และสุพัตรา เพชรมณี (2526)

พบว่าประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันหรือเกือบทุกวัน โดยมีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ ได้รับความนิยมนับเป็นอันดับแรก เพราะมีหลายรส อย่างไรก็ตาม อาจคาดได้ว่าหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพก็น่าจะได้รับความนิยมนมากขึ้นในทิศทางเดียวกันกับระดับการศึกษาของประชาชนที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ในอีกด้านหนึ่ง ตีรณา ทองเสวต(2517) บำรุง สุขพรรณ (2524) และ อัญชลี จารุสมบัติ (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสนใจของอาจารย์และนักศึกษาในการอ่านหนังสือพิมพ์และบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการศึกษา พบว่าอาจารย์และนักศึกษาคือจะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันในช่วงเวลาที่ไม่นอน และข่าวที่ส่วนใหญ่สนใจคือ ข่าวการเมือง บทความ และบทวิจารณ์ รองลงมา ได้แก่ ข่าวต่างประเทศ ส่วนเนื้อหาประเภทบันเทิงและโฆษณาจะได้รับความสนใจน้อยที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการอ่านคือ เพื่อทราบข่าวสารและเหตุการณ์ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และจะมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน รองลงมาคือเพื่อความบันเทิง โดยหนังสือพิมพ์ที่อาจารย์ส่วนใหญ่อ่านเป็นประจำคือ สยามรัฐและประชาชาติ โดยในขณะที่นักศึกษาคือความสนใจหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เดลินิวส์ สยามรัฐ มติชน และไทยนิวส์ (หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น) ทั้งนี้ในด้านความเชื่อถือในข่าวของหนังสือพิมพ์ นักศึกษาคือความเชื่อถือข่าวของหนังสือพิมพ์ สยามรัฐมากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น รองลงมาคือมติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง Bangkok Post และมาตุภูมิ ตามลำดับ โดยนักศึกษาลส่วนใหญ่จะนำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์หรือนำมาสนับสนุนหรือคัดค้านกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐบาล รวมถึงนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือดำเนินงานเกี่ยวกับธุรกิจต่าง ๆ และนักศึกษาลส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์รายวันของไทยยังทำหน้าที่และรับผิดชอบต่อสังคมน้อยมาก

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต่างก็มีแนวนโยบายและแบบฉบับในการเขียนแตกต่างกัน หนังสือพิมพ์บางฉบับอาจมีแนวโน้มมุ่งทางการเมือง บางฉบับเน้นเรื่องการบ้าน และบางฉบับอาจเน้นเนื้อหาทางการศึกษาเป็นพิเศษ ในขณะที่หนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับอาจไม่มีแนวโน้มด้านหนึ่งด้านใดเป็นพิเศษ หากแต่ต้องการ

เสนอ เรื่องราวทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ เท่านั้น ดังนั้น ผู้อ่านจึงไม่สามารถหวังได้ว่าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะมีเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ในปริมาณเท่ากันและสามารถนำมาเป็นประโยชน์ได้เหมือนกัน

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์รายวัน

หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนเข็มทิศส่องทางแก่สังคมและเป็นกระจกสะท้อนสังคม ภาระดังกล่าวถูกกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคม ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทหน้าที่มากมายหลายด้าน ดังที่หลาย ๆ ท่านได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ครุณี หิรัญรักษ์ (2529) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประกาศเกี่ยวกับเรื่องเวลาการประชุม ประกาศข้อเท็จจริงที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์จะบริการสมาคมบำเพ็ญประโยชน์ โดยอาศัยความเร็วทันต่อเหตุการณ์ มีความถูกต้อง
2. หนังสือพิมพ์ให้การศึกษา หนังสือพิมพ์จะให้ความรู้ในการศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา การเมือง การปกครอง การแพทย์ การเกษตรกรรมศาสตร์ เป็นต้น ความรู้เหล่านี้ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์ และบทความต่าง ๆ
3. หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญต่อข่าว หนังสือพิมพ์จะต้องให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ และความสำคัญเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับความสดและความทันต่อเหตุการณ์
4. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ โดย ออกมาในรูปของบทความหรือคอลัมน์ประเภทต่าง ๆ
5. หนังสือพิมพ์ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการเติบโตของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ชุมชน ให้โลกภายนอกได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว

และการเปลี่ยนแปลง หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ซึ่งข้อบกพร่องของชุมชนให้ประชาชนทราบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง

6. หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการประชาชน หนังสือพิมพ์ให้บริการแก่ประชาชนเพราะเป็นลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์นั่นเอง

7. หนังสือพิมพ์ผลิตข่าวและการโฆษณา เมื่อมีการติดต่อสื่อสาร ข่าวสาร จึงเป็นสิ่งจำเป็น การโฆษณาสินค้าจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้น หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการให้บริการ

8. หนังสือพิมพ์สร้างธุรกิจชุมชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานวงการธุรกิจกับประชาชนในชุมชน โดยการเป็นสื่อกลางในการโฆษณาสินค้าเพื่อให้ลูกค้าได้

9. หนังสือพิมพ์พิทักษ์และคุ้มครองประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้พิทักษ์รักษากฎหมายในบางอย่างได้เป็นอย่างดี การตีพิมพ์ข่าวสารด้านอาชญากรรม ทำให้ประชาชนได้ทราบและหาวิธีป้องกันหนังสือพิมพ์ยังช่วยประชาชนป้องกันคุ้มครองความบริสุทธิ์จากการกล่าวหาที่ไม่ยุติธรรมอีกด้วย

10. หนังสือพิมพ์ปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ปกป้องประชาชนในระบอบสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิมนุษยชนในด้านการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น

จรูญต์ เพชรมณี (2523) กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ว่า มีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ เช่น เป็นเครื่องมือในการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ให้ถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรือจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง หรือจากคนรุ่นหนึ่งถ่ายทอดยังอีกรุ่นหนึ่งได้ หนังสือพิมพ์จึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ

สุกัญญา ตีระวณิช (2520) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการช่วยรณรงค์เพื่อผลประโยชน์ของปวงชน เสนอให้ประชาชนได้ทราบถึงสิ่งที่ชั่วร้ายบางประการในสังคม สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้อ่าน ตลอดจนให้คำแนะนำผู้อ่านในด้านต่าง ๆ

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่เผยแพร่ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ สู่ประชาชน เมื่อมีเหตุการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น หนังสือพิมพ์จะนำเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงเสนอสู่ประชาชนให้รับทราบทันต่อเหตุการณ์

สทศรี จันทรังษี (2526) มาลี บุญศิริพันธ์ (2534) และวัลลก สวัสดิ์วัลลก (2537) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร ได้แก่ การรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการประเมินคุณค่าแล้วว่าเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจ มีคุณค่าทางข่าวเพียงพอที่จะได้รับความสนใจจากผู้อ่าน โดยที่ข่าวสารนี้อาจเป็นข่าวสารที่ใกล้ตัวหรือไกลตัวก็ได้ เช่น ข่าวในประเทศหรือข่าวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่เสมือนหนึ่งผู้บันทึกเหตุการณ์ประจำวันให้ประชาชนได้ทราบ
2. หน้าที่ในการให้ความคิดเห็น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นในบทความหรือคอลัมน์ต่าง ๆ ที่เสนอในหน้าในของหนังสือพิมพ์ เช่น คอลัมน์บทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านมีแง่คิดหรือทัศนคติที่กว้างขวางขึ้นต่อเหตุการณ์ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจต่อประชาชนในขณะนั้น โดยที่การแสดงความคิดเห็นเหล่านี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานอันถูกต้องและชอบด้วยเหตุผล
3. หน้าที่ในการให้ความรู้ มีผู้กล่าวกันว่าหนังสือพิมพ์นั้นเปรียบเสมือนครู การให้ข่าวสารหรือความคิดเห็น ตลอดจนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน เป็นการศึกษาคำให้ความรู้แก่ประชาชนโดยอ้อม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อประเทศที่กำลังพัฒนา ในปัจจุบันมีหนังสือพิมพ์หลายฉบับเสนอคอลัมน์ที่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน เช่น คอลัมน์เกี่ยวกับทางด้านการเมือง คอลัมน์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ทางการเกษตร ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง ในสภาวะสังคมที่สลับซับซ้อนและยุ่งเหยิงเช่นปัจจุบัน สร้างความตึงเครียดให้กับประชาชนมิใช่น้อย ฉะนั้นหนังสือพิมพ์ควรมีส่วนในการผ่อนคลายความตึงเครียดนี้บ้าง ด้วยการเสนอเนื้อหาสาระบางอย่างที่ไม่หนักจนเกินไป เช่น เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งบันเทิงเริงรมย์ต่าง ๆ วิจารณ์ภาพยนตร์ แนะนำหนังสือ เชิญชวนให้ไปชมการแสดงดนตรี ละครที่น่าสนใจ ฯลฯ

เช่นเดียวกับ เดล (Dale, 1941 อ้างถึงใน สิริวิมล ชาญเวช, 2533) มีความเห็นว่าหนังสือพิมพ์ควรจะปฏิบัติดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ต้องรายงานข่าวอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และเป็นข่าวที่น่าสนใจ มีความสมบูรณ์ในเนื้อหา ให้ข่าวตรงกับเนื้อหา และไม่สั้นจนไม่รู้เรื่อง

2. หนังสือพิมพ์ต้องทำหน้าที่แปลความหมายของข่าว เช่น หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า ธนาคารแห่งประเทศไทย จะทบทวนการต่ออายุ "ซอฟโลน" ให้กับธนาคาร... ดังนี้ หนังสือพิมพ์ก็ต้องให้ความหมายหรืออธิบายให้ผู้อ่านทราบว่า "ซอฟโลน" คืออะไร (อาจให้ความหมายว่า ซอฟโลน คือ เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ)

3. หนังสือพิมพ์ต้องเสนอความคิดเห็นที่เชื่อถือได้ มีเหตุผล มีหลักฐาน และมีความเป็นกลาง

4. หนังสือพิมพ์ต้องช่วยให้ชุมชนดำเนินธุรกิจไปด้วยความสะดวก เช่น การโฆษณาต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ที่ดีต้องคำนึงและพิจารณาว่า สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควรโฆษณา โดยไม่ควรเห็นแก่รายได้เพียงอย่างเดียว

5. หนังสือพิมพ์ช่วยในเรื่องธุรกิจการงาน การสันตนาการ ครอบครัว และปัญหาอื่น ๆ เช่น คอลัมน์สุขภาพอนามัย เป็นต้น

6. หนังสือพิมพ์ให้ความบันเทิงผ่อนคลายอารมณ์ของผู้อ่าน เช่น การ์ตูน นวนิยาย

ในขณะที่ บีเรลสัน (Berelson, 1960 อ้างถึงใน พนิศ กุลศิริ, 2528) กล่าวว่า ผู้อ่านหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปต้องการอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อประโยชน์ต่อไปนี้คือ

1. เพื่อให้เป็นแหล่งข่าวและอธิบายข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน
2. เพื่อเป็นเครื่องนำทางในชีวิตประจำวัน เช่น รายการโทรทัศน์ โฆษณาสินค้า เป็นต้น

3. เพื่อพักผ่อนหย่อนใจโดยการอ่านบทความ ขำขัน การ์ตูน หรือเรื่องเบาสมอง

4. เพื่อใช้เป็นแหล่งความคิดหรือประสบการณ์ โดยอาศัยแนวความคิดของหนังสือพิมพ์ประกอบกับแนวคิดของตนเองในการถกเถียง หรืออภิปรายประเด็นต่าง ๆ กับบุคคลอื่น

5. เพื่อมีความสัมพันธ์กับสังคม ผู้อ่านจะได้ทราบแนวทางจริยธรรมศีลธรรมของสังคม ซึ่งจะช่วยให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมได้คิดต่อกันในทางอ้อมได้ด้วย จากบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่หลักของ หนังสือพิมพ์นั้นมีอยู่ 4 ประการคือ

1. ให้ข่าวสาร ความรู้
2. ให้ข้อเสนอแนะ
3. ให้ความบันเทิง
4. เป็นสื่อกลางระหว่างสถาบันต่อสถาบัน หรือสถาบันต่อประชาชน รวมถึงเป็นสื่อในการโฆษณาด้วย

จากบทบาทและหน้าที่ดังกล่าว หนังสือพิมพ์ต้องทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคม มีบทบาทอย่างสำคัญในการให้คุณและโทษต่อผู้อ่าน จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาการ ความคิด จิตใจ ของผู้อ่านพร้อมกันไป ภาระหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยก็คือ ความพยายามเป็นผู้ชี้แนะยกระดับความคิดและความรู้ของสาธารณชนให้มีรสนิมอันดี เปรียบเสมือนเข็มทิศส่องทางให้แก่สังคมและเป็นกระจกสะท้อนสังคม ภาระหน้าที่ดังกล่าวถูกกำหนดเป็นความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ภาระเหล่านี้ก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น (มาลี บุญศิริพันธ์, 2534)

บทบาทและประโยชน์ของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อการศึกษา

หนังสือพิมพ์มีบทบาทและมีประโยชน์ในการให้การศึกษาและความรู้แก่คนในสังคมทุกด้าน เพราะหน้าที่ของหนังสือพิมพ์คือ การให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ส่งเสริมความก้าวหน้า ทวีปัญญาทางการศึกษา และ "ปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีแก่ประชาชน จึงเปรียบเทียบประหนึ่งสถานศึกษาของผู้ใหญ่และเด็กรวมกัน" (อุทธรณ์ พลกุล, 2517)

หนังสือพิมพ์ได้ช่วยส่งเสริมการศึกษาทั้งระบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในด้านการเรียนการสอน สามารถใช้ได้ครบทุกวิชา ครูจึงควรแนะนำให้นักเรียนอ่านเป็นประจำ และควรให้รู้จักวิเคราะห์เนื้อหาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2521)

บอนด์ (Bond, 1955 อ้างถึงใน พนิต กุลศิริ, 2528) กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ที่ดีเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยของมวลชน คือ เป็นแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้อ่านเรียนรู้วิชาการในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ออกจำหน่ายก็เพื่อเสนอข่าว ดังนั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นที่ใดก็จะปรากฏเรื่องราว พร้อมทั้งรายละเอียดคนในหน้าหนังสือพิมพ์ทำให้ผู้อ่านได้ทราบความเป็นไปของเหตุการณ์ทั่วไป

2. การเมืองการปกครอง สำหรับหนังสือพิมพ์ของสหรัฐอเมริกาเน้นในสมัยก่อนเนื้อที่ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับข่าวการเมืองและการปกครอง ซึ่งบางครั้งอาจเป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อ แต่ในปัจจุบันนี้ มีการเสนอข่าวอย่างระมัดระวังเพิ่มขึ้น ทำให้ได้เนื้อหาที่ถูกต้อง มีความยุติธรรมในการเสนอข่าว

3. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข่าวการเมืองและการปกครอง นอกจากจะทำให้ประชาชนเข้าใจการเมืองการปกครองภายในประเทศแล้ว ยังมีบางส่วนที่ทำให้ผู้อ่านได้รู้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ช่วยให้เห็นเข้าใจปัญหาระหว่างชาติต่าง ๆ ได้

4. วิทยาศาสตร์และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ การค้นพบใหม่ ๆ ทฤษฎีใหม่ ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ข่าวที่เสนอในด้านนี้มักจะเขียนโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ทำให้ผู้อ่านได้เกิดการเรียนรู้ตามหลักวิชาการ

5. อาชีพและงานธุรกิจ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์จะมีโอกาสได้ทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับธุรกิจต่าง ๆ สินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นใหม่ ๆ กฎหมายใหม่ ๆ ความก้าวหน้าในวงการแพทย์ ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้ไม่หลงเชื่อคำโฆษณาต่าง ๆ เป็นการสร้างความรู้ให้แก่ผู้อ่านในหลาย ๆ ด้าน

6. เศรษฐศาสตร์ การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการว่างงาน การประท้วง เป็นการให้ความรู้บางอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์

7. จิตวิทยาและสังคมวิทยา เนื่องจากบุคคลเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดข่าวตั้งนั้นในหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ จึงเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์อยู่โดยทั่วไป ทั้งพฤติกรรมปกติและผิดปกติ ทำให้ผู้อ่านได้มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ

8. การศึกษา เนื้อหาที่เสนอในคอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานในสาขาวิชาต่าง ๆ

9. สุขภาพอนามัย การที่หนังสือพิมพ์มีผู้เชี่ยวชาญเขียนเรื่องในด้านนี้นับเป็นการก่อให้เกิดคุณค่าแก่หนังสือพิมพ์ เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน

10. อุตตะชีวประวัติ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์สามารถเรียนรู้ถึงชีวประวัติบุคคลสำคัญได้จากการอ่านผลงาน ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ หรือความล้มเหลวในการดำเนินงาน ซึ่งจักเป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของผู้อ่าน

เอเมอริย์ (Emery, 1965) กล่าวว่า "ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายนั้น หนังสือพิมพ์มีบทบาทและอิทธิพลต่อการศึกษามากที่สุด" บทความและสารคดีในหนังสือพิมพ์มักจะมีเนื้อหาครอบคลุมหลายวิชา เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเองตามต้องการ หนังสือพิมพ์รายวันนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของประชาชนในเมืองหลวง ดังนั้น หนังสือพิมพ์รายวันจึงเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้การศึกษา นอกกรอบกับประชาชน เช่นเดียวกับ นวลนิภา มณีฉาย (2534) ที่กล่าวว่า หนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษา นอกกรอบกับเด็กและเยาวชนด้วย เด็กที่กำลังศึกษาเล่าเรียนหรือเรียนจบการศึกษากลับบังคับจากโรงเรียนแล้วไม่มีโอกาสได้เรียนต่อก็มีโอกาสศึกษาหาความรู้และทราบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมได้จากหนังสือพิมพ์เท่ากัน ข่าว บทความและสารคดี ในหนังสือพิมพ์มักจะมีเนื้อหาครอบคลุมหลายวิชา เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเองตามต้องการ โดยเฉพาะในเมืองหลวงหนังสือพิมพ์รายวันนับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของประชาชน

หนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพเหมาะกับเยาวชนจะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ชีวิต
ด้านต่างๆ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ความทันต่อเหตุการณ์ อันเป็นประโยชน์ใน
การศึกษาและการปรับตัวเข้ากับสังคม ทั้งยังส่งเสริมทัศนคติที่ดีแก่เยาวชนด้วย

หนังสือพิมพ์มีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยในการใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการ
ศึกษาแก่ประชาชน คือ

1. เก็บไว้เป็นหลักฐานได้ยั่งยืน
2. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้และแก้ไขเมื่อไรก็ได้
3. อ่านได้เสมอตามความสะดวก
4. สามารถให้ข่าวสารและเรื่องราวได้ละเอียดมาก
5. เอกชนสามารถเป็นเจ้าของได้ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป
6. เปิดโอกาสให้ผู้อ่านหนังสือแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ได้อย่างเต็มที่

(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองเผยแพร่การศึกษา, 2507)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2522) กล่าวถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อ
การศึกษาว่า หากจะพิจารณาถึงผลที่ผู้อ่านได้รับแล้ว หนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์ทาง
การศึกษาดังนี้

1. ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางขึ้น ข่าวและสารคดีบางเรื่องอาจ
ช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังช่วย
ให้ผู้เรียนเป็นคนที่ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ความ
เป็นไปของการดำเนิน ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างดีอีกด้วย
2. ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้า
หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
3. ช่วยให้ผู้อ่านมีความคิดวิจารณ์เนื้อหาและเรื่องราวต่าง ๆ จาก
การอ่าน ก่อให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว ในการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ทำให้
มีความรู้รอบตัว

5. ทำให้ผู้อ่านรู้นโยบายการปกครองประเทศ รู้หน้าที่พลเมืองที่ดี และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จากข่าวการเมือง การปกครอง
6. ทำให้ทราบความเป็นไปของประเทศต่าง ๆ ในโลก ทราบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต่าง-ประเทศ
7. ทำให้ได้ประโยชน์ด้านการศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา จากข่าวอาชญากรรมซึ่งเป็นตัวอย่างในเรื่องศีลธรรม และความประพฤติ
8. ให้ความรู้ทางสุขศึกษา การรักษานามัย และการป้องกันโรค
9. ทำให้มีความรู้ทางสังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อยนอกจากในตำราเรียน จากข่าวเกี่ยวกับศาสนา อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
10. ใช้เก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ นำไปเก็บเป็นหลักฐานอ้างอิงได้
11. ใช้วิเคราะห์เหตุการณ์ในขณะนั้น
12. นำมาเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนได้โดยตรง เช่น
  - ก. ฝึกทักษะในการอ่าน การย่อความ ศึกษาแบบอย่างของการเขียนลักษณะต่าง ๆ ฝึกทักษะการพูดหลังการอ่านหนังสือพิมพ์
  - ข. ใช้้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบเนื้อหาบางตอน ฯลฯ

นอกจากนี้ข่าวหนังสือพิมพ์ยังมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อีก (Murphy, 1958 อ้างถึงใน ชญา เปรมโยธิน, 2528) คือ

1. ทันต่อเหตุการณ์ (Up to date) เป็นสิ่งที่ไม่มียังหนังสือตำราอื่นใดทำได้เหมือน กล่าวคือ เสนอข่าวใหม่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น การค้นพบวิทยาการใหม่ ๆ จะปรากฏ ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ก่อนจะนำมารวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือตำรา
2. ความเที่ยงตรง (Accurate) ต่าง ๆ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนได้มาจากแหล่งเดิม (Primary Source) บ่อมจะมีความเที่ยงตรง หากผู้เขียนไม่บิดเบือน

3. ข่าวในหนังสือพิมพ์ จะหาอ่านจากหนังสืออื่นไม่ได้ นอกจากข่าว การเมืองและเหตุการณ์ทั่วไปแล้ว ยังมีข่าวสังคม ข่าวเกี่ยวกับบุคคลต่าง ๆ ทำให้ เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติได้เป็นอย่างดี

4. "หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องวัดได้ว่าชุมชนใดมีขนาดและระดับการศึกษา ศีพอสสมควรหรือไม่ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในประเทศไทยได้ทำสถิติไว้ว่า ประชากร 100 คน ถ้ามีวิทยุฟัง 3 เครื่อง มีที่นั่งดูภาพยนตร์ 6 ที่ มีหนังสือพิมพ์อ่าน 5 ฉบับ แสดงว่าชุมชนนั้นมีการศึกษาดีพอสสมควร" (Emery, et al. 1965) ทั้งนี้เพราะ "การศึกษามีได้ หมายถึงการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรในชั้นเรียน เท่านั้น แต่หมายถึงการ เรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วย เช่น จากการอ่านหนังสือพิมพ์" (Schramm, 1949)

ดังนั้น ในด้านบทบาทหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา นี้ หากจะพิจารณาถึงผลที่ ผู้อ่านได้รับแล้ว พอจะสรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์ทางการศึกษาดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ของโลกในทุกด้าน เช่น ด้านการเมือง การปกครอง การสาธารณสุข นอกจากนี้ช่วยให้ทราบความเคลื่อนไหวและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ สามารถคิด วิเคราะห์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2. นำมาเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนได้โดยตรง เช่น ผูก ตักขณะในการอ่าน การย่อความ ให้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบเนื้อหาบางตอน ฯลฯ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะ ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

3. ทำให้ได้ประโยชน์ในการศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมทางด้าน จิตวิทยาและสังคมวิทยา จากข่าว เรื่องราว สารคดีในหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นตัวอย่าง ที่ดีในการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับศีลธรรม คุณธรรม และความประพฤติ

4. ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหลักฐาน อ้างอิง เนื่องจากหนังสือพิมพ์สามารถเก็บไว้ เป็นหลักฐานได้ยั่งยืนและให้รายละเอียด ได้มาก (วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2511)

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน" ของ ไมตรี เจริญศิลป์ (2518) นั้น ผลวิจัยพบว่า เยาวชนเห็นว่าการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันช่วยในการศึกษานอกระบบมาก คือช่วยให้เกิดความรู้ อันเป็นประโยชน์ช่วยเสริมการศึกษาในโรงเรียนมาก โดยเฉพาะความรู้โดยทั่วไป และช่วยให้เกิดความรู้รอบตัว กว้างขวาง เป็นความรู้ที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังเห็นว่าการอ่านหนังสือพิมพ์รายวันทำให้ได้รับความรู้ด้านการเมือง การปกครองมาก

ส่วน กาญจนา เมธีกุล (2515) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม" พบว่าหนังสือพิมพ์มีประสิทธิภาพด้านการศึกษในการเรียนวิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสุขภาพอนามัย หนังสือพิมพ์มีประสิทธิภาพด้านการเลียนแบบทางด้านอาชญากรรม การเลือกอาชีพและการเดินขบวน นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์รายวันยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นต่อนักเรียนทั้งด้านดีและด้านเลวด้วย

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์มีบทบาทและมีประโยชน์ต่อการศึกษา และทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ชีวิตด้านต่าง ๆ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ความทันต่อเหตุการณ์ อันเป็นประโยชน์ในการศึกษาและปรับตัวเข้ากับสังคม ทั้งยังช่วยส่งเสริมทัศนคติที่ดีแก่เยาวชนด้วย ในสังคมปัจจุบันหนังสือพิมพ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างมาก เพราะเป็นสื่อให้ชุมชนรู้และเข้าใจเรื่องราวสำคัญต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในแง่ของการรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพสังคมขณะนั้น ๆ อีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งที่มุ่งพิจารณาเฉพาะเนื้อหาของสื่อมวลชน ในอันที่จะตรวจสอบ เปรียบเทียบข้อมูล เพื่อแสดงถึงแนวโน้มของการสื่อสารมวลชน

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507) กล่าวว่า การสื่อสารมวลชน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สามประการคือ

1. ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์
2. เนื้อหาของการสื่อสารมวลชน ได้แก่ ข้อความที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือข้อความที่ออกอากาศในรายการวิทยุหรือโทรทัศน์
3. ผู้รับสาร ได้แก่ มวลชน ซึ่งเป็นผู้รับข้อความจากเนื้อหาของการสื่อสารมวลชนอีกทอดหนึ่ง

ในระหว่างองค์ประกอบของการสื่อสารมวลชนทั้งสามประการนี้จะเห็นว่า เนื้อหาที่มีความสำคัญมีใช้น้อย เพราะเป็นเรื่องราวข้อเท็จจริง (ข่าว) ความเห็นจากบทความ บทวิจารณ์ หรือเนื้อหาเรื่องราวจากวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ ซึ่งสื่อสารมวลชนป้อนให้แก่มวลชนผู้รับสาร

นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชนได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

บีเรลสัน (Berelson, 1971) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเป็นปรนัย (Objectivity) เป็นระบบ (Systematic) และมีการพรรณนาเชิงปริมาณ (Quantitative) ถึงสิ่งที่ปรากฏอย่างแท้จริง (Manifest) ในเนื้อหาของการสื่อสาร

บาร์คัส (Barcus, 1959 อ้างถึงใน สรรค์ศรี คชาชีวะ, 2525) ให้ความหมายว่า "การวิเคราะห์เนื้อหา" ในที่นี้หมายถึง การวิเคราะห์สารของการสื่อสารอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ วิธีการที่ใช้เรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) และการวิเคราะห์จะต้องมีระบบ ตลอดจนมีการควบคุมการวิเคราะห์อย่างเข้มงวด

ฮอลสติ (Holsti, 1968) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคในการสรุปผลอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัยเพื่อแสดงให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะของสาร

คริปเพนดรอฟ (Krippendorff, 1980 อ้างถึงใน พรชัย เชาวงเดช, 2532) ให้คำนิยามว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งในการทำให้เครื่องมือที่มีความเชื่อถือได้และมีผลสรุปที่เที่ยงตรงจากข้อมูลไปสู่สภาวะแวดล้อม (Context) ของข้อมูล

แดเนียลสัน (Danielson, 1963) ให้นิยามสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้แก่ คำว่า วัตถุประสงค์ เป็นระบบ เป็นปริมาณ และที่ปรากฏชัด มาอธิบายดังนี้

วัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึง กลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่อาจอธิบายอย่างกระชับ ซึ่งคนต่างกลุ่มกันสามารถวิเคราะห์เนื้อหาประเภทเดียวกันได้ โดยใช้คำจำกัดความเหล่านั้นและได้ผลออกมาเหมือนกัน ถ้าการวิเคราะห์เป็นแบบอัตตวิสัย (Subjective) แทนที่จะเป็นแบบวัตถุประสงค์ แต่ละคนก็จะมี การวิเคราะห์เนื้อหาของเขาเอง ดังนั้นวิธีการที่เป็นแบบอัตตวิสัย ผลที่ได้จะขึ้นอยู่กับผู้วิเคราะห์

เป็นระบบ (Systematic) หมายถึง การคัดเลือกเนื้อหาที่จะทำการวิเคราะห์ต้องไม่มีอคติ ไม่มีการกะเกณฑ์ล่วงหน้า หรืออีกนัยหนึ่งผู้วิเคราะห์ไม่สามารถเลือกตรวจสอบเฉพาะบางประการในเนื้อหาที่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับสมมติฐานโดยไม่สนใจประเด็นอื่น ๆ ความหมายของการเป็นระบบนี้ทำให้เห็นชัดว่าการวิเคราะห์เนื้อหาไม่ใช่เรื่องของการโต้แย้งในข้อมูลที่มีอคติ แต่เป็นเรื่องของการพิสูจน์เฉพาะจุด หรือวิธีการที่เป็นระบบ ประการแรก หมายถึง การนำระเบียบการชุดเดียวกันมาใช้กับเนื้อหา ทั้งหมดที่นำมาวิเคราะห์ ประการที่ 2 หมายถึง การกำหนดกลุ่มที่จะใช้ในการวิเคราะห์ (Categories) เพื่อว่าเนื้อหาที่อยู่ในประเด็นทั้งหมดจะได้รับการวิเคราะห์ ประการสุดท้าย หมายถึง การวิเคราะห์ได้รับการออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

เป็นปริมาณ (Quantitative) หมายถึง การเสนอผลของการวิเคราะห์
 ในรูปของตัวเลขเป็นการกระจายความถี่ (Frequency distribution) ตาราง
 แบบสองคุณสมบัติ (contingency tables) สหสัมพันธ์ (correlation
 coefficient) อัตราส่วน (ratio) และจำนวนร้อยละ (Percentage) ใน
 รูปแบบต่าง ๆ การเสนอด้วยวิธีนี้ช่วยให้เห็นได้ชัดว่าส่วนใดถูกต้องหรือผิดพลาด
 โดยอาศัยภาษาทางคณิตศาสตร์เข้าช่วย

ที่ปรากฏชัด (Manifest) หมายถึง การวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงปกติ
 และธรรมชาติเนื้อหาจะต้องได้รับการลงรหัสในขณะที่ปรากฏ

สรรครวี วิชาชีวะ (2525) ได้สรุปความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา
 ไว้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหา มีลักษณะดังนี้

1. เป็นเทคนิคในการวิจัยอย่างหนึ่งโดยมีวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์เช่น
 เดียวกับการวิจัยแบบอื่น ๆ
2. ต้องมีการสร้างเครื่องมือที่มีความเป็นปรนัย (Objectivity)
 และเชื่อถือได้ (Reliability) กล่าวคือ เครื่องมือที่สร้างเป็นเกณฑ์ในการ
 วิเคราะห์เนื้อหานั้น เมื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ผู้วิเคราะห์ต่างกันแต่ใช้กับ
 ข้อมูลแบบเดียวกันผลที่ได้ย่อมเหมือนกัน และเครื่องมือนั้นไม่ว่าผู้ใดจะนำไปใช้ย่อม
 ใช้ได้เช่นเดียวกัน
3. ควรมีผลสรุปที่อธิบายความหมายของเนื้อหาได้ ทั้งในด้านปริมาณ
 (Quantitative) และในด้านคุณภาพ (Qualitative) อย่างมีความเที่ยงตรง
 (Validity)

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา
 หมายถึง วิธีที่มุ่งอธิบายเนื้อหาของสื่อมวลชนอย่างตรงไปตรงมา มีระบบและมีหลัก
 เกณฑ์ในการวิเคราะห์มักใช้การหาความสัมพันธ์หรือความถี่ ผลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ
 และมีผลสรุปที่เที่ยงตรง

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ประภาวดี สืบสนธิ (2523) ได้สรุปขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา หลังจากที่ได้ทำความเข้าใจกับปัญหาและกำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้คือ

1. ศึกษางานที่ต้องการวิเคราะห์ในขั้นต้น กำหนดหรือสร้างกลุ่มเพื่อการวิเคราะห์และหาบรรณ (indicators) ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่ม
2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เช่น ถ้าต้องการศึกษารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาจะวิเคราะห์ได้ตามกลุ่มต่อไปนี้คือ กลุ่มรูปแบบและประเภทของงาน กลุ่มงานสื่อสารรูปแบบของข้อความ และกลุ่มที่เกี่ยวกับอารมณ์
3. กำหนดบรรณสำหรับแต่ละกลุ่ม จากกลุ่มกว้าง ๆ ที่จะวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะหาบรรณเป็นเครื่องชี้ว่าวิเคราะห์อะไร โดยผู้วิจัยต้องให้คำจำกัดความ บรรณที่กำหนดขึ้น ในการกำหนดกลุ่มและกำหนดบรรณ ขั้นตอนนี้จะสลับกันได้ บางครั้งผู้วิจัยอาจจะสร้างบรรณก่อน หลังจากนั้นจึงนำไปสร้างกลุ่มการวิเคราะห์
4. กำหนดหน่วยที่จะใช้ในการวิเคราะห์ หน่วยของการวิเคราะห์ได้แก่ ประโยค ตัวละคร รายการ การวัดเนื้อที่-เวลา
5. วิเคราะห์เนื้อหาโดยการเปรียบเทียบหน่วยของการวิเคราะห์ให้ตรงกับบรรณและกลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงความถี่โดยการขีดรอยคะแนนแล้วนำผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณโดยหาค่าร้อยละ

คริปเพนดรอฟ (Krippendorff, 1980) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหาว่าประกอบด้วย

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) คือ ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสารซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร ข้อมูลไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นการทำให้ข้อมูลอยู่ในรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะนำเอาข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้างทางภาษาชัดเจนมาทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์โดย

- 1.1 เรื่องที่สนใจศึกษาต้องแยกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)

1.2 จำนวนหน่วยที่จะบันทึกต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีระบบ

1.3 หน่วยทุกหน่วยต้องมีการลงทะเบียนให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้

2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) คือการจัดทำข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สามารถนำมาใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

3. การอนุมานข้อมูล (Inference) คือ การพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผลซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติ และต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ (Analysis) คือ กระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

สรรค์รวี คชาชีวะ (2525) ได้แบ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์เป็น 6 หัวข้อคือ

1. หน่วยในการวิเคราะห์และหน่วยในการระบุจำนวน

หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งได้แก่ คำ (Word) สาระ (Themes) คุณลักษณะ (Characters) ส่วนหน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration) นั้น แบ่งเป็นเนื้อที่ (Space) การปรากฏ (Appearance) ความถี่ (Frequency) และความเข้ม (Intensity)

2. การสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งได้เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ การสุ่มตัวอย่างแบบชั้น การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม และการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

3. การบันทึกข้อมูล

ส่วนประกอบที่จะทำให้การบันทึกข้อมูลเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนคือ

3.1 ผู้สังเกต (Observers)

3.2 การอบรม (Training)

3.3 การเปลี่ยนแปลงความหมาย (Semantics)

4. การจัดประเภทข้อมูลในการวิเคราะห์เนื้อหา

4.1 ประเภทข้อมูลที่แสดงว่า "ข้อมูลกล่าวถึงอะไร" ได้แก่
 เนื้อหา (Subject Matter) มีหน่วยในการวิเคราะห์เป็นย่อหน้าหรือเป็นเนื้อที่
 ทิศทาง (Direction) คือ การแสดงทัศนคติที่มีต่อสัญลักษณ์
 โดยผู้ใช้สัญลักษณ์แบ่งทัศนคติออกเป็นทางบวกลบหรือเป็นกลาง

มาตรฐาน (Standards) แบ่งการพิจารณาเนื้อหาเป็น 2
 ประเภท คือ ความแข็งแกร่ง-ความอ่อนแอ และความมีศีลธรรม-ไม่มีศีลธรรม

ค่านิยม (Values) คือมาตรฐานในการจัดประเภทค่านิยม
 หรือเป้าหมาย หรือการแสดงถึงความต้องการของมนุษย์

วิธีการ (Methods) เป็นการจัดกลุ่มข้อมูลประเภทที่เกี่ยวข้อง
 กับการกระทำ

ลักษณะ (Traits) ประเภทลักษณะนี้ แสดงถึงคุณลักษณะ
 โดยทั่วไปของบุคคล เช่น ทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น

ผู้กระทำ (Actor) ข้อมูลแบบนี้แสดงถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
 หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ปรากฏว่าอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดกระทำต่าง ๆ ขึ้น

ผู้ส่งสาร (Authority) หรือแหล่งข่าว (Source) คือ
 เป็นกลุ่มบุคคลหรือบุคคล หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ระบุในข้อมูล

จุดกำเนิด (Origin) ใช้ในการศึกษาเนื้อหาที่ระบุถึงสถานที่
 ที่เกิดการสื่อสาร เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสนใจของผู้รับว่ามีต่อเนื้อหาที่มีสถานที่
 ที่เกิดต่างกันอย่างไรบ้าง

กลุ่มเป้าหมาย (Target) นิยมใช้เมื่อต้องการศึกษาว่ากลุ่ม
 เป้าหมายใดเป็นกลุ่มที่ได้รับการถึงมากที่สุดภายในเนื้อหาที่วิเคราะห์

4.2 ประเภทข้อมูลที่แสดงว่า "ข้อมูลกล่าวอย่างไร" ได้แก่

รูปแบบข้อความ หมายถึง การจัดประเภทข้อมูลตามรูปแบบ
 ของหลักภาษา หรือรูปแบบการสร้างประโยค

รูปแบบของการสื่อสาร คือ การแบ่งความแตกต่างในรูปแบบ
 การนำเสนอเนื้อหา

ความเข้ม คือ การจัดประเภทข้อมูลตามระดับความเข้มของการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่ต่างกัน โดยจัดประเภทองค์ประกอบที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผู้อ่าน

เครื่องมือ หมายถึง การจัดประเภทข้อมูลโดยใช้เครื่องมือคือวาทวิทยา เป็นสิ่งที่ช่วยในการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง

5. ความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ในการวัด

ความเที่ยงตรงในการวัด หมายถึง เครื่องมือที่ใช้วัดสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการจะวัด

ความเชื่อถือได้ในการวัด หมายถึง การนำเครื่องมือที่ใช้วัดไปวัดปรากฏการณ์ที่เหมือนกัน และผลที่ได้จะเป็นเช่นเดียวกันไม่ว่าจะวัดกี่ครั้ง ความเชื่อถือได้ในการวัดจะเป็นสิ่งกำหนดความเที่ยงตรงของผลการวิจัย แต่ไม่ใช่เครื่องรับรองว่าผลการวิจัยจะมีความเที่ยงตรง ความเชื่อถือได้ในการวัดแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ ความคงที่ ความสามารถในการนำมาใช้ใหม่ และความแน่นอน

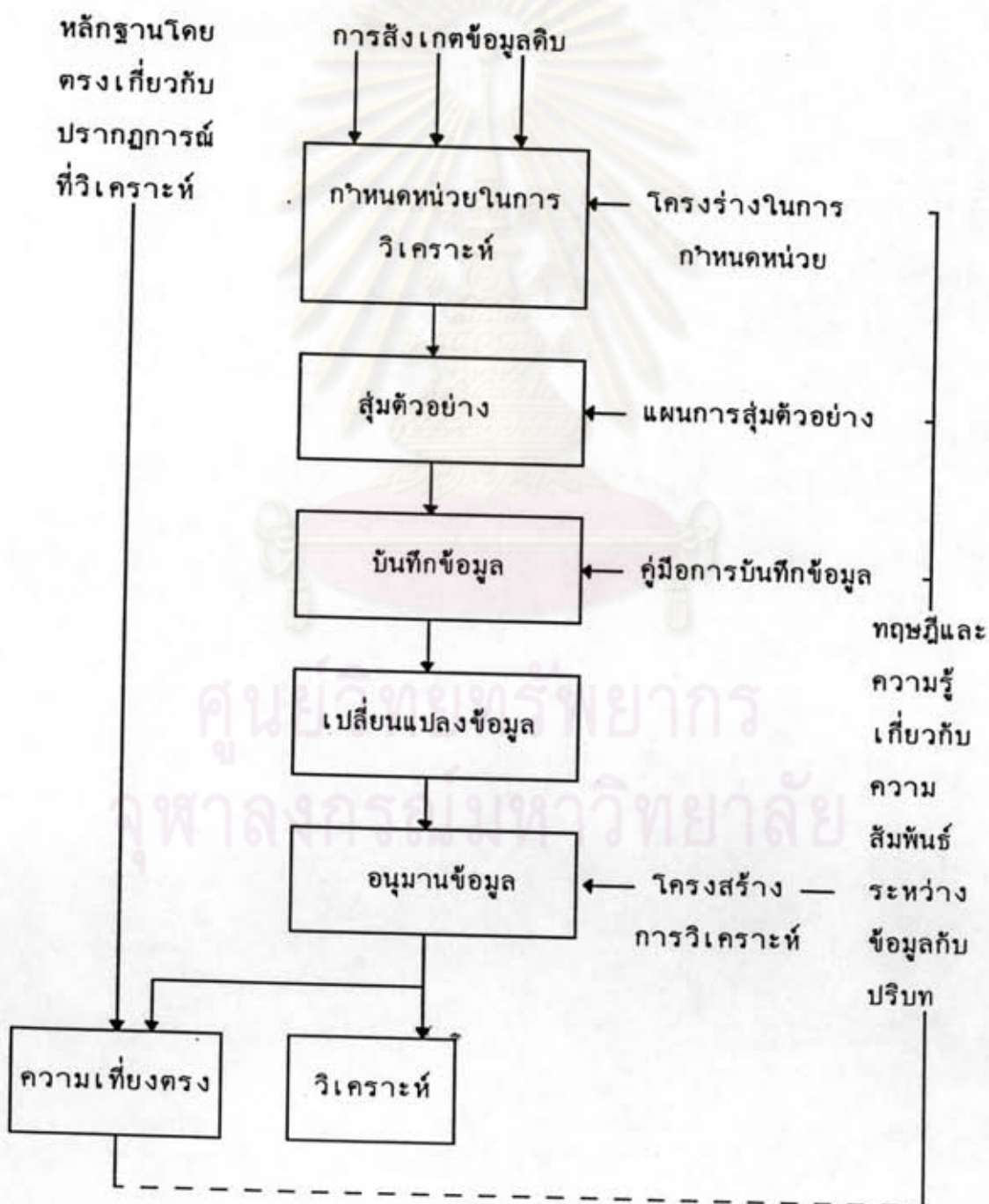
6. เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีการนำเสนอรายงานผลการวิเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำเสนอข้อมูลโดยใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล (Contingency Analysis) นอกจากนั้นยังมีเทคนิคอื่น ๆ ที่น่าสนใจขั้นสูงมาใช้ในการวิเคราะห์ได้ เช่น การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เป็นต้น

นอกจากนั้นการวิเคราะห์เนื้อหามีระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างจากวิธีวิจัยแบบอื่น ๆ การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้กับข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจน ขณะที่เทคนิคการวิจัยแบบอื่นต้องมีการกำหนดโครงสร้างไว้ล่วงหน้า และการวิเคราะห์เนื้อหายังให้ความสนใจในเรื่องของการใช้ภาษา และจากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า การนำระเบียบวิธีวิจัยประเภทนี้มาใช้กับการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทยยังมีจำนวนน้อยมาก

กระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหาดังกล่าวนี้ สรรค์รวี วิชาชีวะ (2525) ได้แสดงเป็น แบบจำลองกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา

จากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น สามารถสรุปวิธีการในการวิเคราะห์เนื้อหาได้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดหน่วยหรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์
2. สร้างรูปแบบในการวิเคราะห์จากหน่วยหรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. สุ่มตัวอย่างข้อมูลที่จะใช้ในการวิเคราะห์
4. กำหนดวิธีในการบันทึกข้อมูล ให้ตรงกับรูปแบบที่สร้างขึ้น
5. จัดประเภทข้อมูลตามหน่วยหรือเกณฑ์ที่กำหนด
6. บันทึกข้อมูลตามรูปแบบที่สร้างขึ้น
7. เปลี่ยนแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปของสถิติ
8. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติหรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้ประโยชน์ในการศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ศาสนา การหนังสือพิมพ์ วรรณคดี การสื่อสาร การเมือง 8ความคิดเห็นของสาธารณชน การโฆษณาชวนเชื่อ การศึกษา การค้า สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายพัฒนาการของสาขาวิชาต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นขอบเขตและลักษณะของเนื้อหาในแต่ละช่วงเวลา และสามารถช่วยให้การปรับปรุงเนื้อหาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (สุพัศตรา กุหากาญจน์ 2529: 24)

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507) เสนอว่า การวิเคราะห์เนื้อหา มีจุดประสงค์และคุณประโยชน์ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบแนวโน้มและระดับของการสื่อสารมวลชน ดังได้กล่าวมาแล้ว เนื้อหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารมวลชน การวิเคราะห์เนื้อหาจึงอาจแสดงผลเป็นทำนองเปรียบเทียบให้เห็นถึงแนวโน้ม และระดับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อสารมวลชน ผลของการวิเคราะห์เนื้อหาช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณภาพและปริมาณของเนื้อหาที่ถ่ายทอดไปสู่ประชาชนซึ่งเป็นผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือผู้ชมสื่อสารมวลชนนั้น ๆ ทุกวันนี้สื่อสารมวลชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของคนปัจจุบัน การที่ตรวจ

สอบให้ได้ข้อมูลที่แน่นอนเกี่ยวกับเนื้อหาของการสื่อสารมวลชนย่อมมีคุณประโยชน์แก่ทั้งผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน นักการศึกษา ประชาชน ผู้ใช้สื่อสารมวลชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทางราชการที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนทุกฝ่าย

2. เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มและระดับของเนื้อหาของการสื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ ทุกวันนี้เนื้อหาของการสื่อสารมวลชนมิได้จำกัดอยู่เพียงวงเขตของประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพาะ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นที่มุมโลกด้านหนึ่งก็สามารถถูกถ่ายทอดไปให้ประชาชนอีกมุมโลกหนึ่งทราบได้รวดเร็ว มีคำกล่าวที่ว่า โลกจะมีสันติภาพอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อมีชุมชนโลก (World Community) แต่ชุมชนโลกจะมีขึ้นได้นั้นต้องอาศัยการสื่อสารโลก (World Communication) เสียก่อน ฉะนั้นการถ่ายทอดเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในระหว่างประชาชาติต่างจึงเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการผดุงรักษาสันติภาพของโลกไว้ การสื่อสารมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การตรวจสอบวิเคราะห์เนื้อหาของการสื่อสารมวลชนโดยนำข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อสารมวลชนของแต่ละประเทศมาเปรียบเทียบ จึงอาจอนุมานให้เห็นถึงระดับของการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีของประชาชาติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อทราบระดับความต้องการของประชาชนผู้ใช้สื่อมวลชน เนื้อหาของสื่อสารมวลชนนั้นดำเนินไปตามกฎของการเสนอและสนอง เมื่อประชาชนมีความต้องการเนื้อหาของสื่อสารมวลชนประเภทใดชนิดใด ผู้ดำเนินการจัดทำสื่อสารมวลชนย่อมต้องสนองความต้องการของประชาชน จริงอยู่การสื่อสารมวลชนมีภาระหน้าที่อื่นจะต้องยกระดับรสนิยมและความต้องการของประชาชนให้สูงขึ้น แต่กฎแห่งการเสนอและสนองก็ยังคงเป็นความจริงซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นเราอาจอนุมานระดับรสนิยมและความต้องการของประชาชนได้จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของการสื่อสารมวลชน

4. เพื่อทราบ "แบบแผนวัฒนธรรม" (cultural pattern) ของสังคมปัจจุบัน วัฒนธรรม (culture) คือกรอบหรือแนวแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม แต่เดิมนั้นไม่ว่าจะเป็นสังคมตะวันตกหรือตะวันออกก็ตาม แนวนิยมทาง

วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความประพาศของกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำของสังคม แต่ในโลกปัจจุบันเนื่องจากความเจริญในทางเศรษฐกิจ การแพร่ขยายการศึกษาออกไปยังทุกชั้นทุกกลุ่ม ความเจริญในวิธีการสื่อสาร ติดต่อกับความเชื่อในลัทธิการเมืองระบอบประชาธิปไตยทำให้สามัญชนคนเดินถนน (common man) มีบทบาทสำคัญในสังคม แนวกรอบแห่งพฤติกรรมในสังคม มนุษย์จึงมีความสำคัญอยู่ที่ความประพาศของสามัญชนคนธรรมดาตัวเอง สื่อสารมวลชนซึ่งเป็นสื่อติดต่อเข้าถึงมวลชนจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการกำหนดแนวโน้มทางวัฒนธรรมของมวลชน ฉะนั้น การศึกษาตรวจสอบเนื้อหาของสื่อสารมวลชนจึงเป็นแนวทางหนึ่ง ซึ่งนักสังคมศาสตร์สามารถกำหนดเรียนรู้ "แบบแผนวัฒนธรรม" ของสังคมได้

5. เพื่อทราบแนวความคิดเห็นของสื่อสารมวลชนในฐานะเป็นแหล่งกลางในการแสดงความคิดเห็น สื่อสารมวลชนนอกจากมีหน้าที่ในการเสนอข้อเท็จจริง (ข่าว) เกี่ยวกับเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบ ยังมีหน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นสื่อสารมวลชน (หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ฯลฯ) เป็นแหล่งกลางในการแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อันเป็นส่วนรวมของสังคม เสียงของสื่อสารมวลชนไม่ใช่เสียงสวรรค์ แต่เป็นเสียงที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพึงสำเหนียกระมัดระวังอยู่ ฉะนั้นการวิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นที่แสดงออกทางสื่อสารมวลชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย

6. เพื่อตรวจสอบการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) เพื่อผลทางการเมืองและการทหารในทางสงครามจิตวิทยา วิธีการวิเคราะห์เนื้อหานี้ได้ถูกริเริ่มครั้งแรกโดย Office of War Information (OWI) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง Office of War Information (OWI) เป็นหน่วยราชการทางทหารของฝ่ายพันธมิตร มีหน้าที่ดำเนินสงครามจิตวิทยาและตรวจสอบการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายศัตรูการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองมีผลแน่นอน ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถอนุมานกำลังขวัญของประชาชนและทหารของฝ่ายศัตรู ตลอดจนล่วงรู้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงข้ามอย่างแม่นยำ เมื่อเสร็จสิ้นสงครามโลกแล้วจึงมีนักวิจัยทางสังคมศาสตร์นำวิธีการวิเคราะห์เนื้อหามาใช้เป็นประโยชน์ในทางการบริหารของรัฐบาลและวงธุรกิจ

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง วิธีการที่มุ่งอธิบายเนื้อหาของสื่อมวลชนอย่างตรงไปตรงมามีระบบและมีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ มักใช้การหาความสัมพันธ์หรือความถี่ ผลที่ได้มีความน่าเชื่อถือและมีผลสรุปที่เที่ยงตรง

วิธีการในการวิเคราะห์เนื้อหามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดหน่วยหรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์
2. สร้างรูปแบบในการวิเคราะห์จากหน่วยหรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. สุ่มตัวอย่างข้อมูลที่จะใช้ในการวิเคราะห์
4. กำหนดวิธีการในการบันทึกข้อมูล ให้ตรงกับรูปแบบที่สร้างขึ้น
5. จัดประเภทข้อมูลตามหน่วยหรือเกณฑ์ที่กำหนด
6. บันทึกข้อมูลตามรูปแบบที่สร้างขึ้น
7. เปลี่ยนแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปของสถิติ
8. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำเสนอในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาจะทำให้ได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้หลายประการ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เช่น เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ทราบถึงสภาพและความเป็นไปของการประถมศึกษา ตามการรายงานของหนังสือพิมพ์รายวัน
2. ทราบถึงลักษณะและปริมาณของข่าวการประถมศึกษา จำแนกตามเนื้อหาต่าง ๆ จำแนกตามกลุ่มของผู้ให้ข้อมูล และตามการรายงานของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทซึ่งจะเป็นประโยชน์ใช้เป็นข้อมูลเพื่ออ้างอิงในการวิจัยต่อไป
3. ทราบถึงปริมาณของข่าวการประถมศึกษาในด้านปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลผลิตที่สัมพันธ์กับแนวนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (2535-2539) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และแนวนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา